

УДК 27-245=163.41"14"

091=163.41"14"

821.163.41-97(082.2)

821.163.41.09"14

<https://doi.org/10.18485/godisnjak.2021.16.4>

Томислав Ж. Јовановић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Оригинални научни рад

Примљено: 18. 09. 2021.

Прихваћено: 05. 11. 2021.

ПРЕПИРАЊЕ ЋАВОЛА СА ИСУСОМ ХРИСТОМ У СРПСКОМ ПРЕПИСУ С КРАЈА XV ВЕКА

Овај апокриф са дуалистичким основама прожет је дијалозима између ђавола и Исуса Христа. Њихово препирање тече градицијом и креће се кроз непрестано надмудривање. Притом су Христови ставови надјачали све ђаволове зачкољице којима је покушавао не само да га победи него и да му нанесе свеколико зло. Апокриф је познат у грчким и словенским преписима. Најстарији сачуван српски препис потиче с краја XV века и налази се у манастиру Никољцу. Овај препис узет је за основу издања текста овог апокрифа уз поређење са још пет других преписа.

Кључне речи: апокриф, препирање, Исус Христос, ђаво.

Посебност овог новозаветног апокрифа састоји се у непосредном надметању ђавола са Исусом Христом. Према току одвијања радње он припада средњовековном жанру пренија (πρῆνικ, ἀντιλογία). Мотивска основа апокрифа лежи у делу Јевађеља по Матеју (4, 1–11) и Јевађеља по Луки (4, 1–13), с тим што је библијски сиже сведенији. Апокриф је познат у грчким и словенским преписима са одређеним варијантама. На почетку апокрифа налази се опште место са Исусовим доласком на Маслинову Гору како би окупио апостоле и позвао их на четрдесетодневно

* tomjovan1@gmail.com

пошћење. Разлог његовог доласка покренут је проразумевањем да ђаво спрема своју војску и да се због тога треба припремити за препирање са њим. Док су у једној грчкој варијанти наведена имена апостола Петра, Павла и Андреја (Vassiliev 1893: 4), које је Исус позвао на окупљање, њихова имена у словенским преписима (Otero 1981: 157–160) не појављују се. У апокрифу се препознаје идеја о два царства – земаљском и небеском, која се предочава у ђаволовом обраћању Исусу: „Ако си ти син Божији, онда иди на небеса и седи на престолу свом, јер су твоја небеса, а моја је земља!”¹ Ова идеја присутна је и у неким другим апокрифима и постала је наводно основа учења богумила.²

Ток препирања, односно надметања, између ђавола и Исуса одвија се устаљеним моделом. Ђаво изазива Исуса постављајући му најпре питања која више личе на одмеравање снага, а затим му задаје претешке задатке. Потом у дијалошком облику следи Исусов одговор којим се оповргава ђаво са свом својом злобом. На питање ђавола Исусу „Шта су дела моја?” у Исусовом одговору дочаравају се основне одлике зла које прате ђаволово портретисање: „Твоја дела су разбојништва, лоповлуци, блуди, зависти, жалост, огањ, тама, земљотрес, распре земаљске, ратови, свађе, братска завист.” У сваком ђаволовом изазову леже мржња, завист, претња и спремност да се обрачуна са Исусом. Упутства ђавола о устројству са својом војском своде се на то да их он позива да стану сви испред њега, а он ће за њима и да тако пођу у бој са Исусом и његовим анђелима, у чему се у суштини предочава његов кукавичлук и страх од Исуса. Опис битке обележен је извесном сликовитошћу са наглашеном психолошком драматичношћу. Тако се од жестине надирања ђаволове војске „горе тресу и море мути”, што улива страх међу анђелима. Од њиховог силог вапаја „Петар побеже од Господа три попришта”. Чак и када се вратио после Господњег храбрења, Петар је стао иза Исуса „гледајући преко рамена његовог”. Петрово бежање подсећа на његово троструко одрицање од Христа, посведочено у јеванђељима (Мт 26, 69-75; Лк 22, 56-62).

У апокрифу се сукоб између ђавола и Исуса одиграва кроз исконско поимање борбе између добра и зла. Уз сву претећу силину ђавола и његове војске, обрт се догодио у тренутку када је Исус заповедио да сиђе облак са небеса који „узе ђавола и обеси га стрмоглавце за пете за облаке

¹ Сви наводи из апокрифа на савременом српском језику преузети из: Јовановић 2005: 97–106.

² Види: Jagić 1873: 79–95; Радченко 1910: 73–171; Иванов 1925, 1970²; Драгојловић 1974; Драгојловић 1982; Ivanov 1976; Turdeanu 1950: 22-52; Turdeanu 1981: 176–218; Петканова 1982: 143–153; Yordanov [1994]: 143-153; Жаворонков, Турилов 2009: 471-473.

небеске”. Према устаљеном понашању у многим биткама, када војсковођа буде ухваћен и побеђен, његова војска то доживљава као пораз и зна се ко је победник, тако су се и ђаволове војске када им је вођа посрамљен разбежале „као дим” уз вапај: „Шта учинисмо, небози? Бежимо у дубине морске и у пећине јер кнеза нашег обеси Христос на облацима небеским!” Пошто је ђаво на тај начин претрпео пораз, он је молио Исуса да га ослободи обећавајући да ће чинити пакости онима који су до тада били на његовој страни: „Опрости ми, Господе, не погуби ме него ме пусти на земљу, да онима који вероваху у моје срамотно име чиним пакости, како би се сви обратили теби!” Милостивост, као једна од основних Исусових особина, показала се и овом приликом те је ослободио ђавола. С друге стране, доследност у ђаволовом лику оличена је у његовој незахвалности и подгревању новог непријатељства према Исусу. Жанровска оправданост непрестаног трајања пренија одвија се изнова, али више кроз ђаволове претње, најпре да се одмеравају пљувањем и снагом пљувачке, што Исус одбија оправдавајући то тиме што је његова пљувачка света као што је и његов дух. Мотив пљувања Христа, али у другом контексту, има одговарајуће место у Јеванђељу по Матеју, на коме се говори о ругању окупљених људи који су Христа кажњавали пљувањем и ударањем у лице (Мт 26, 67).

Такође још једно место из апокрифа има своју библијску паралелу, која није сасвим подударна, али је довољно препознатљива. Када је ђаво запретио да би, уколико је знао где се Исус родио, дошао тамо и убио његову мајку и њега, Исус је одговорио на језгровит и метафоричан начин да је то немогуће: „Ко може пшеницу жњети на чичку или вино са трња добити?” Сличан облик мудрог Исусовог казивања налази се у 16. стиху седме главе Јеванђеља по Матеју: „Еда ли се бере с трња грожђе, или с чичка смокве?” Одређени библијски одједи попут наведених у овом апокрифу, као и у већини других ванканонских састава ове врсте, указују на неодвојиву тематску повезаност са кључним догађајима којима се изнова окретало у књижевним делима уз нове садржаје, најчешће прожете додатном фантастиком.

Даљи ток *Препирања* поприма епске размере начином на који Исус припрема кажњавање ђавола за његово коначно уништење. Изненађење које је Исус приредио ђаволу само по себи изазива ужас. Исус је заповедио да земља зине триста сежања у ширину од чега се тло затресло на све четири стране. Степен изненађења подигнут је на виши ниво тиме што је провалија настала невидљиво иза ђаволових леђа и што је Исус указао на њу као наговештај разрешења препирања са супарником: „Погледај, ђаволе, шта је иза тебе!” Пошто је ђаво желео да сазна шта је то и чему

служи, Исус му је предочио да ће у тој провалији боравити свезан до скончања века. Сама дубина је немерљива и исказана на сликовит начин: „Ако тридесетогодишњи младић узме камен према својој снази и баца га доле у дубину, он ће пасти тек после трећег дана.” На питање ђавола шта ће после бити Исус му наговештава попут тумачења сна Јосифа Прекрасног Фараону да ће учинити да настане најпре добар а онда лош период за људски род: „Прве године родиће много жита и вина, а друге године учинићу да по читавој земљи не нађеш нити мерицу пшенице нити кабла вина.” Следећи корак који ће Исус учинити јесте да ће убрзати време тако што ће „три године бити као три месеца, а три месеца као три недеље, а три недеље као три дана, а три дана као три часа, а три часа као три тренутка.” Завршни чин даљег одвијања будућности према Исусовом предвиђању води ка доласку Судњег дана, што се на посебан начин дотиче завршне књиге Новог завета – Откровења Јовановог. Тиме је у овом апокрифном препирању Исус исказао своју победу над ђаволом: „Савићу небеса као свитак и зажећи ћу земљу као камин. И заповедићу мору и усахнуће као камен. И доћи ћу на место мојег судишта, које се назива Хузија. И ту ће доћи мајка моја која ме роди, и Јован Богослов, и Илија и Енох, који не искусише смрт. И тада ћу погубити тебе, ђаволе.”

Најстарији сачувани српски препис *Препирања ђавола са Исусом Христом* настао је у периоду између 1485/95. године и данас се налази у рукописној збирци манастира Никољца број 52, на страницама 66а–71а (даље скраћеница Ни). Поред њега, зна се за неке млађе преписе. Један од њих је у збирци Народне библиотеке у Београду, број 760, из прве деценије XVI века и на страницама 61а–68б (скраћеница Н). С краја XVI или почетка XVII века потиче препис без почетка који се налази у Богишићевом архиву у Цавтату, 2а (Мошин, број 15). Овај препис нисмо имали прилике да користимо. Из истог периода потиче препис из Архива ХАЗУ у Загребу, број III а 43, на страницама 186а–191б (скраћеница З). У старој збирци Народне библиотеке у Београду, страдалој у немачком бомбардовању 6. априла 1941. године, налазио се препис из XVII века, број 273, на страницама 127б–143а. Апокриф је објавио Стојан Новаковић (скраћеница Но) (Novaković 1884: 86–89). Препис такође из XVII века постоји у Прагу, у Шафариковој збирци рукописа Народног музеја, број IX Н 16 (Š 19), на страницама 227а–231а (скраћеница П). Препис је објавио Јиржи Поливка (Polívka 1890: 200–203). Истом веку припада препис у зборнику Народне библиотеке у Софији, број 326, на страницама 41а–44а (скраћеница С).

Поређењем наведених преписа уочавају се извесне текстолошке разлике. Оне долазе пре свега као већ ранија раслојавања апокрифа према

одређеној варијантности, али и као резултат већег уплива преписивача да понешто измене у затеченом предлошку. Понекад су разлике синонимске природе, али и промене које залазе у другачија значења. Као најстарији од наведених српских преписа узет је препис из збирке манастира Никољца број 52 за основу издања, које се налази у наставку овог прилога. Већ у наслову показују се одређена мимоилажења код преписа. Док је у Ни, Н, З и П жанровско одређење *препреније*, у С је *препирање*, а у Но нижу се чак три узастопна и повезана израза: *казаније*, *слово* и *препреније*. Поред тога, ђаво се именује у наслову управо том речју у Но, Н, Но и П, док је у З *сотона*, а у С *антихрист*. Одступања међу преписима огледају се нарочито у две категорије речи – именицама и глаголима. Међу именицама наилазимо на шаренило какво показују следећа поређења:

Ни, З, С: ап(о)с(то)ли, Н: оученици; Ни, З: братоненавиденіе, Н: разлоученіе братніе, П: междв братією лажн, ненависть, н всакаа неправда, С: раздвченіа братію; Ни, Н, З, Но, П: езеро, С: ровь; Ни, З: кадиноу, Н, Но, П: огнь, С: пламен(ь); Ни, З, Но, П: кнезв, Н: канафино, С: канафе; Ни, Н, Но, С: кьк'ль, П, З: спвдь; Ни, Н, З, Но, П: цѣра, С: ведро; Ни, Н, З, Но, С: огнь, П: оганно ѣрѣніе; Ни, Н, З, С: пете, Но, П: ноѣ; Ни, З: плаюотина, Н, Но, П: сына, С: слинка; Ни, З: пшенице, Н, Но, П: жита, С: теница; Ни, Н, З, Но, С: разбон, П: разбонныгастьво; Ни, П: сважденіа, Н: караніе, С: ненавн(ть); Ни, З, Но, П, С: свари, Н: скеръни; Ни, З, Но, П: сов'ства, Н: г[о]спод[ь]ство; Ни, Н, З, Но, С: свѣтници, П: светланици; Ни, Н, Но, П, С: оудали, З: ведади; Ни, Н, З, П, С: храпаніа, Но: хранинь; Ни, Н, З, П, С: часи, Но: чрѣтце; Ни, Н, З, П: чед[ь]ца, Но: дѣца, С: чедница; Ни, Н, З, П, С: чрѣте, Но: мьгновѣнни ока.

Глаголи у неким случајевима показују такође знатну разноликост:

Ни, Н, З, Но, П: алка, С: пос(ть) дрѣжит(ь); Ни, Н, З, Но, П: алчедь, С: постид се; Ни, Н, З, Но, П: видѣвше, С: възрѣвше; Ни, Н, Но, П: врѣжеть, З: вьврѣжеть, С: послеть; Ни, З, П, С: възиде, Н: двьжсе, Но: въздвжсе; Ни, З, С: вѣси, Н: рѣкль еси, Но, П: рече; Ни, Н, З, Но, С: зиноути, П: раствпити се; Ни, Н, З, Но: насншае, П: напитаты, С: накрьднт(ь); Ни, Н, З, С: оѡба(н)чи се, Но: оѡпалн се, П: оѡлае се; Ни, Н, З, П, С: ѡт[ь]решити, Но: раздрѡушити; Ни, Но, С: поети се, Н: похрапати, П: хитити се; Ни, З, Но, П: поидѣте, Н: идете, С: рѣидете; Ни, Н, З: поплають, Но: тераютъ, П: вьсплають, С: оплаюты; Ни, Н, З, П: прїиде, Но: вьшьдь, С: приелижншвд се; Ни, З, П: пришль, Н, С: ишь, Но: шдь; Ни, З: прогнѣва се, Н, Но, П, С: разгнѣва се; Ни, Н, З, Но, П: прѣпрни' се, С: оудолеть; Ни, Н, З, П, С: раскривиль, Но: раскопаль; Ни, С: рекль, Н, П: сднль, Но, З: расднль; Ни, Н, З, Но, С: рече, П: глагола; Ни, Н, З, П, С: скон'ча се, Но: свьрши се; Ни, З, Но: свьбраш(е) се, Н, П: свьвкоупиш(е) се, С: вѣ свьвкоупиль; Ни, З, Но, П: свтворитъ, Н: творитъ, С: скончае(ть); Ни, Н, З: тресоуци(е) се, Но: вьстрѣпѣташе, П: трѣпещице, С: трепещици; Ни, З: звѣдѣль, Н, П: видѣль, Но: зналь, С: зналь.

Одступања међу преписима уочавају се у обиму појединих целина које у неким преписима постоје, а у другим их нема. У односу на Ни среће се изостављање целина у следећим преписима:

Н:

- нди ты и сѣди на прѣстолѣ твоємь. твоя бо соуть н(е)б(е)са а моя кс(ть) земля. аще ли то.
- агг(е)ли бо мои яри соуть и сил'ни.

Н, П:

- і(соу)соу х(рист)оу. съ безначелнимь о(ть)цель ег(о). и съ прѣс(вє)тимь бл(а)гимь и животворещимь ти д(оу)хомь.

Но:

- азъ бо разоумѣхъ силоу его. како хоцетъ въоружити се на ни. ал'каше ап(о)с(то)ли.
- р(е)че ємоу дѣволъ аще ты єси с(ы)нь б(о)жїи. то нди на н(е)б(е)са. и сѣди на прѣстолѣ своєм(ь). твоя бо соуть н(е)б(е)са а моя кс(ть) земля. и р(е)че і(соу)с пришль кс(мь) иже те погоубить сот[ь] лица земляє како єдиногo чл(овѣ)ка.
- єдина слава въ три соб'ства неразлоучима. сот(ь)ць и с(ы)нь.
- р(е)че что се кс(ть) г(оспод)и. р(е)че ємоу і(соу)с вьниди дѣволе и виждь.
- и прїити имамъ на мѣсто моего соуднца. єже нарицает се хоузїа.

С:

- и сѣди на прѣстолѣ своєм(ь). твоя бо соуть н(е)б(е)са.
- и р(е)че і(соу)с пришль кс(мь) иже те погоубить сот[ь] лица земляє како єдиногo чл(овѣ)ка. и р(е)че дѣволъ нди ты и сѣди на прѣстолѣ твоємь. твоя бо соуть н(е)б(е)са а моя кс(ть) земля. аще ли то.
- свезати те имамъ дѣволе, оузамн нераздрѣшимами. и посаждоу те прѣисподныхъ въ земляє. и тоу боудеши до скончанїа вѣка сего.

Обрнута појава везана је за проширења у односу на Ни:

Н, З:

- и п[о]довает' (З: кс(ть)) ти ц(а)р(ь)ствовати ·҃· лѣт(ь) на кон'ць вѣка (З: мира) сего.

З:

- вол'нїе и въ там'ницах[ь] и въ здахъ посещакє.

Но:

- И воинствь небеснаа зрѣти не можахъ гласа божїа въ ныхъ. И.
- И рече кємъ дѣволъ: понди сѣди на небесѣхъ, и сѣди на прѣстолѣ твоємь, твоя бо сьтъ небеса, а моя ксть земля, кєре аште те обрѣштѣтъ вон мои, тарезливи сьтъ и погвѣляютъ те како чловѣка. И рече кємъ Ісоусъ: о горе тебе дѣволе, и аггеломь твоимь и свѣтникомь твоимь; пришль бо ксомь погвѣнити те. И.

П:

— съ мною добродѣ(т)елію и прѣждѣ всѣхъ ѡтсечет се дель твоихъ.

С:

- и пости се х(ристо)с ,її, д(ь)ны съ оученикы свонди.
- мрътвїе до гробъ да проваждасть. и да постит(ь) ,її, д(ь)ны.
- г(оспод)и пом(н)лви мє и сьпвсти мє на землн. р(е)чє г(оспод)ь аще тє пом(н)лвю и спочвц тє на землн кое добро илмашн сьтворити мнѣ. р(е)чє дїавол(ь).
- на мє. и р(е)чє дїавол(ь) и ты плюни на мє и дѣхны. и р(е)чє г(оспод)ь.
- не изьгвоу тебѣ. повелю тебѣ ц(а)рствоваты за ,її, лѣт(ь) на концѣ века. и р(е)чє дїавол(ь) а ѡ том[ь] что г(оспод)и. и р(е)чє г(оспод)ь.

Осим наведених разлика, већа одступања постоје у другачије обликованим местима, која су понекад значењски блиска једна другима, али и уносе различита решења:

Ни : Но

- аще ли то ѡблнчєт' тє агг(е)ли мон. агг(е)ли бо мон іари соут' и сил'ни. погоубєт' тє іако єдиногѡ чл(овѣ)ка. и тѣло бо твоє погоубєть : понеже бо мє ѡтѣць твои свврѣже съ небєсь на землю.
- разбон, тат'бы. блѡдн зависти рѣв'ности. ѡгнь т'ма трѡс(ь) сварн земльскїе. рати сважденїа. братоненавденїе : вѣса лѣкава, татне, разбонници, клѣвѣтници, блѡдны ихъ бѣсь, градь, слана, и вѣса земля чловѣкомь.
- да въ сонь час(ь) слово моє сьбоудет се. єгоже ради чл(овѣ)ка сьздахъ въ ѡбразь мон и не хошѡу ѡт[ь]стоупити єго въ вѣкы : да скончають се нынѡ, понеже рѣка моа сьтвори чловѣка по ѡбразь своємь, и не илмать ѡтстѣпити ѡт' нєго въ вѣкы аминь. Н.
- а волю мою и помншлєнїе моє сьтворить. а славоу твою и ч(ь)сть ѡставить и что сьтвориши ємоу ты : аште чловѣкь ѡставить славу твою, а мою прїимѣть, что сьтворишь ємь. Н.
- лѣт[ь] странних[ь] не прїемлє, алчних[ь] не насщасє. нагихъ не ѡдѣвасє. жєдних[ь] не напаасє. и мрътваго до грѡба не проводѣ. и аще не рєчєть г(оспод)и пом(н)лоуи мє сьгрѣшшяго тебѣ. то послѡу ємоу гор'кою и лютою сьмреть. и прѣдамь єго агг(е)лоу моємоу лютомоу : и на коньць ѡставить славу мою и чьсть, ть помлѣть бесчєстїе твоє, таковаго зморє лютоль сьмрѣтїю; и лютомоу аггєлє.
- и тоу вси агг(е)ли сотонини сьбраш(е) се. т'мн т'млин и тисѡуца тисѡуцами : и тѣ дїаволь сьбра всѣ силє свою.
- то наша ч(ь)сть и слава погнєноути хошєть. єгда бо ѡт(ь)ць єго сьзда адамь. тогда азъ не хотѣхъ поклонити се ємоу. ни целовати єго. да свврѣже мє ѡт(ь)ць съ н(е)в(е)сє, и не хошєт' юже вчєстїа съ нымь илѣти. и р(е)чє илє : аште га погвєнмо, наша слава и чьсть.

- вѣпїахоу чѣто сѣтворимъ небози. бѣжимъ въ глыбыни морскїе. и въ пещери юже кнеза н(а)шего, ѡбѣси х(ри)сто(с). на ѡблацѣхъ н(е)б(е)снихъ : глаголюште: камо бѣжимо небози, господинъ нашъ ѡбѣшенъ єсть на вьздвѣсѣ Ісоусъ-Христомъ.
- и вьплаа велика. и вьсклони се хотѣ поети се г(оспод)а : и помыслы да вьзврьже на Господа, и приде къ немъ Ісоусъ. и.
- нь вьлѣзоу азъ въ ср[ъ]д[ъ]це кнезъ жидовскоу. да тебе на кр(ь)сте пригвоздитъ и зморетъ те : ни имамъ вьнити доколѣ да те прѣдамъ разбонникъ жидовскома, да те распнѣтъ, а людїе да те продають.
- и кр(ь)сть на немъ же мѣ распноуть. томоу начноуть покланяти се : подобають бо ми се распети, и дрѣвѣ, на немъ же распнѣ азъ, томъ дрѣвоу покланяють се людїе.
- азъ сѣтворих[ъ] всѣкноути івана въ тьмници прѣд[ъ] иродомъ ц(а)ремъ : азъ вьнидохъ въ срьдце и Иродоу царѣ да Іван'на заколїеть.
- и м(а)т(е)рь твою погоубыла а тебе быхъ раскривила : раскопала бихъ, и сьдрѣти бихъ положила, и тебѣ бихъ прѣдала.
- чѣто єс(тъ) за тобою : вѣлика єсть пропастъ, идеже илаши ты прѣбвкати, и призываюшти иже твоє.
- сьезати те имамъ дїаволе, оузами нераздрѣшилами. и посаждоу те прѣисподнихъ въ землѣ. и тоу боудеши : и мѣтнѣти въ пропастъ сїю, и грѣдетъ .г. лѣта, и не можеть донти до дна, толнка єсть пропастъ сїа, где илаши ты прѣбвкати сѣвѣзанъ злами нерѣшимли, и прѣбвдеши тѣ.
- г(ла)гола ємоу і(со)усъ прьвое лѣто боудеть. родит се жита много и вина. а въ второе лѣто сѣтвороу. и по всен земли : И рече ємаз Богъ: подобають бо царство ти .г. лѣте на коньць вѣка сего. И пакы рече ємаз дїаволь: а по томъ чѣто вьдетъ Господы? Глагола ємаз Ісоусъ: въ прьвое лѣто сѣтвори въ та врѣмена, да.
- хоцоу погоубыти тебе дїаволе. томоу же г(оспод)оу н(а)шємоу і(со)усу х(ри)стоу. съ безначелнимъ ѡ(тъ)цємъ єг(о). и съ прѣс(вє)тимъ бл(а)гимъ и животворещимъ ти д(о)ухомъ. сл(а)ва и дрѣжава ч(ь)сть и поклананїе. въ вѣкы вѣкомъ(ь) : сѣвѣжѣть тебе злами прѣждними, дїаволе, Богоу нашема слава въ вѣкъ.

Ни : П:

- странних[ъ] не прїемлю, алчних[ъ] не насыщає. нагихъ не одѣває. жєдних[ъ] не напаає. и мрътваго до гроба не проводѣ. и аще не : въ дєлѣхъ твоихъ и ка мнє не обратитъ се ни сѣтворитъ прѣждѣ рѣченїихъ моихъ добродѣтельныхъ, и.
- єдина слава въ три совѣства неразлѣчнма : съ светнимъ дьухомъ .г. лица єдино божьство и єдина слава въ .г. совѣства неразлѣчнма.

Ни : Но : П:

- и тебе самого дѣволе : јако плади огньнын вѣдѣть га въ тмѣ кролѣшнѣю мѣчнѣти се и с тобомѣ, дѣволе, и съ аггелы твонди : и ведѣть въ тмѣ кролѣшнѣю въ огань негасиди мѣчнѣтї се с тобою дѣволѣ.

Ни : Но : С:

- на землю јако мѣлнїа : и съкри се въ пештерѣ: јако мѣлнїе съ н(е)б(е)сь на землю. и тѣ лежа дѣволе.
- и вѣтрѣ встѣ мѣлн[ь] : и вѣсь трѣсь мѣлн : Но: и д(о)хѣ иже из встѣ мѣлн[ь] исхондн[ь].
- кто можеть жетн пшеницѣ. на вѣлѣци. или вино на трѣнїю смати : кто можеть пшеницѣ на каменїю сътворити и на трѣнїю вино, този би мѣлн то сътворити : мѣлн ли бы на трѣ(нїю) вино или пчѣеница на вѣлѣци.

Ни : С:

- те јако єдиногѣ чл(овѣ)ка. и тѣло бо твое погоубѣть : тело твое јако єдин(о)гѣ чл(овѣ)ка.
- въ (ш)иротоу и потресѣ се земля на чѣтири чѣсти. и страни. и р(е)чѣ и(со)с виждѣ дѣволе что ес(ть) за тобою. и озрѣв' се дѣволе видѣ за собою пропасть велїю и вжасѣ сен вбоа се : и проседоше се ,дѣ, глѣбини землѣнне. и вѣращѣ се дѣволе(ь) и виде и р(е)чѣ что ес(ть) се г(оспод)н.
- не прїемле : не введе(ть) въ дом[ь] свонм[ь]. и ницих[ь] не помилѣ.
- и кр(ь)сть на нем'же мѣ распнѣтъ. томоу начнѣтъ поклонити се. а тебе поплѣють : кр(ь)сть хошѣ сътворити мѣлнѣ. и томѣ хошѣ(ть) вѣси поклонити се а тебе(ь) оплѣютѣ дѣволе.
- хотѣ поетн се г(оспод)а : и плѣнѣ на г(оспод)а и д'хнѣ на нь.
- вѣпѣахоу что сътворидѣ небози : въ пещерѣ и г[лаго]лахѣ что дѣем[ь] небози здѣ стѣющн. нь.

Овако разграната варијантност међу српским преписима упућује на знатна мимоилажења. Она уносе пре свега разноликост израза, синтаксичка преобликовања и лексичка обогаћења. Путеви којима су текли правци неуједначености данас су неухватљиви, али они потичу још из грчких варијанти, које су се у словенским преводима још више раслојавале до нових типова и група датог апокрифа. Оваква појава није посебност само овог састава, већ је присутна и код већине других дела ове врсте, што указује на слободније држање појединих преписивача приликом стварања нових преписа. На основу изнетих запажања показује се да су најблискији преписи Ни и З. Делимично би могли да се сврстају у једну групу Н, П и С, док се препис Но највише удаљава од свих осталих.

У додатку прилаже се приређено издање апокрифа *Препирање ђавола са Исусом Христом* на основу преписа Ни уз текстолошко праћење преписа Н, З, Но, П и С.

ЛИТЕРАТУРА

Драгојловић 1974: Д. Драгојловић, *Богомилство на Балкану и у Малој Азији*, Београд.

Драгојловић 1982: Д. Драгојловић, *Богомилство на православном Истоку*, Београд.

Жаворонков, Турилов 2009: П. И. Жаворонков, А. А. Турилов, *Богомилство*, Православная энциклопедия, 5, Москва, стр. 471–473.

Иванов 1925: Ђ. Иванов, *Богомилски книги и легенди*, БАН, Софија [1970²].

Јовановић 2005: *Апокрифи. Новозаветни*. Приредио и на савремени језик пренео Томислав Јовановић, Библиотека Стара српска књижевност у 24 књиге, књига 23, II том, Просвета – Српска књижевна задруга, Београд, стр. 97–106.

Петканова 1982: Д. Петканова, *Богомилството и апокрифната литература*, Старобългаристика, VI, 3, Софија, стр. 143–153.

Радченко 1910: К. Ф. Радченко, *Этюды по богумильству*. Народные космогонические легенды славян в их отношении к богумильству. Известия ОРЯС, 4, Санкт-Петербург, стр. 73–171.

* * *

Ivanov 1976: J. Ivanov, *Livres et Légendes bogomiles (Aux sources du catharisme)*, Paris.

Jagić 1873: V. Jagić, *Apokrifi bogomila popa Jeremije*, Novi prilozi za literaturu biblijskih apokrifa, Opisi i izvodi iz nekoliko južnoslovenskih rukopisa. Starine JAZU, V, Zagreb, стр. 79–95.

Novaković 1884: S. Novaković, *Apokrif o prepiranju Isusa Hrista sa đjavalom*, Starine JAZU, XVI, Zagreb, стр. 86–89.

Otero 1981: A. de Santos Otero, *Die handschriftliche Überlieferung der altslavischen Apokryphen*, Band II, Der Akademien der Wissenschaften in der Bundesrepublik Deutschland. Patristischen Kommission, Berlin, стр. 157–160.

Polívka 1890: Gj. Polívka, *Opisi i izvodi iz nekoliko jugoslavenskih rukopisa u Pragu*, Starine JAZU, XXII, Zagreb, стр. 200–203.

Turdeanu 1950: E. Turdeanu, *Apocryphes bogomiles et apocryphes pseudo-bogomiles*, *Revue de l'histoire des religions*, I, CXXXVIII, 1950, стр. 22-52; II, CXXXIX, стр. 176–218.

Turdeanu 1981: *Apocryphes slaves et roumains de l'Ancien Testament*, par Émile Turdeanu, *Studia in Veteris Testamenti Pseudepigrapha*, 5, E. J. Brill, Leiden 1981, стр. 1–74.

Vassiliev 1893: A. Vassiliev, *Λόγος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ περὶ τῆς ἀντιλογίας τοῦ διαβόλου*, у: *Anecdota graeco-byzantina, pars prior*, Сборник памятников византийской литературы, Mosque 1893.

Yordanov [1994]: S. Yordanov, *Quelques remarques sur l'origine des idées dualistiques dans un monument de la littérature apocryphe bogomile*, *Cyrrillomethodianum*, XVII–XVIII, Thessalonique, стр. 143–153.

Tomislav Ž. Jovanović

THE DEVIL'S ARGUMENT WITH JESUS CHRIST IN A SERBIAN COPY
DATING FROM THE END OF THE 15TH CENTURY

Summary

This apocryph with a dualistic basis is permeated with dialogues between the Devil and Jesus Christ. Their argument unfolds through a gradation, the two of them constantly trying to outsmart each other. Christ's views overpower all the tricks the Devil resorts to trying not only to defeat him but also to do him great harm. This apocryph is also known in Greek and Slavic copies. The oldest preserved copy in Serbian dates from the end of the 15th century, and is to be found in the Nikoljac Monastery. This copy was used as the basis of this edition of the said apocryph, which is compared with five other copied versions of it.

Key words: apocryph, dialogue, Jesus Christ, the Devil

ПРИЛОГ

Манастир Никољац, број 52, 1485/95. година,
66а–71а.

(66а) СЛѠВО Ѡ ПРѢПРѢНІИ¹ ДІАВОЛА² СЪ Г[ОСПО]Д[О]МЪ Н(А)ШИМЪ
І(СО)У(СОМЪ) Х(РИ)С(ТО)МЪ:~³

Прїнде⁴ і(со)у⁵ на гороу елесонс⁶коую.⁶ н рече⁷ къ⁸ ѡченикомъ своимъ. ачель⁹ ·ї· д(ь)ни¹⁰ *и ·ї· ноци.¹¹ да¹² прѣпримъ се¹³ съ¹⁴ дїаволомъ.¹⁵ **, *азъ¹⁶ бо разоумѣхъ¹⁷ силоу его. јако хоцетъ¹⁸ (66б) въороужити се¹⁹ на ни.²⁰ ал'каше ап(о)с(то)ли.²¹ алка²² и²³ і(со)у⁵ *съ нимъ.²⁴ јако да прѣпритъ²⁵ дїавола.²⁶

¹ Но: Сказаніе слово и прѣпрѣнїе, П: ѡ прѣпренїю, С: прѣпиранїе.

² З: сотоннине, С: аныгхристовом[ь].

³ Н, П, С + Ѡ(тъ)ч(е благослови), Но, З + Благослови ѡтъче.

⁴ Н, П: Приш[ь]дъшоу, Но: Въшьдь, С: приближишъм се.

⁵ Но: Господь, С: Х(ри)с(т)оу ↔.

⁶ С: маслинню.

⁷ П: глагола.

⁸ Н, Но, П -1.

⁹ З: алындь, П + здѣ, С: постим се.

¹⁰ П ↔.

¹¹ *С + и пости се х(ристо)с ,ї, д(ь)ны съ оученикы своимъ.

¹² *П: понїеже хоцъ.

¹³ Но: прѣпримо се, П: прѣпирати се, С: оудолеть.

¹⁴ С -1.

¹⁵ С: дїавола.

¹⁶ Н -1.

¹⁷ Н ↔.

¹⁸ *П: занеже.

¹⁹ П: въоружает се.

²⁰ Н + и, П: насъ + вемъ. и.

²¹ Н: оученици + его, П -2 + и, **Но ѡ.

²² П: алкавъ се.

²³ Н, Но, П ↔, З -1.

²⁴ П: съ ѡченикы своимъ.

²⁵ П: прѣпреть.

²⁶ *Но: и оученици его .л. дьни и .л. ношти, П + и, *С ѡ.

*слишав же²⁷ дѣволъ²⁸ јако алка²⁹ і(соу)с³⁰ съ ѳченикы свонди³¹ и прогнѣва се³² гнѣвомъ велиемъ³³ сѣло.³⁴ и обѣл(н)чи се³⁵ прѣд[ь] і(соу)сомъ, и р(е)чѣ ємоу³⁶ заклинаю те³⁷ б(о)гомъ живимъ. да р(е)чѣши³⁸ мнѣ³⁹ ѡт[ь]коудъ єси⁴⁰ ты⁴¹ і(соу)с же⁴² р(е)чѣ⁴³ ѡт[ь] прѣвншнаго.⁴⁴ и р(е)чѣ⁴⁵ дѣволъ да⁴⁶ ти⁴⁷ ли єси с(ы)нъ⁴⁸ вишнємоу.⁴⁹ и р(е)чѣ і(соу)с⁵⁰ *јакоже⁵¹ ти⁵² р(е)чѣ дѣволѣ.⁵³ **р(е)чѣ ємоу⁵⁴ дѣволъ⁵⁵ аще ты єси с(ы)нъ б(о)жїи.⁵⁶ то⁵⁷ иди⁵⁸ на н(е)б(е)са. *и сѣди на прѣстолѣ своемъ.⁵⁹ твоѣа бо⁶⁰ соутъ н(е)б(е)са⁶¹ а моѣа кс(тѣ)⁶² зємля.⁶³

²⁷ *Но: И чювь, П + се.

²⁸ С: 3, 2, 1.

²⁹ С: пос(тѣ) дръжит(ь).

³⁰ С ↔.

³¹ Но: и ѳченици єго, П -6, С -3.

³² Н, Но, П, С: разгнѣва се, С + дѣволъ.

³³ Н, Но, С ↔, Но, С: вел'ми, П -2.

³⁴ Н, С -1, Но: свондъ, П: велми.

³⁵ Но: И ѡпакн се + и ста, П: обѣче се.

³⁶ Н + і(соу)с', П: ка господъ, С: і(соу)с.

³⁷ С + дѣволѣ.

³⁸ С: скажеш(ь).

³⁹ Н, П, С: ми, Н, П, 3, С ↔, Но: да ми повѣси.

⁴⁰ С: си.

⁴¹ Н -1 + и р(е)чѣ дѣволъ а ты ѡт[ь]к[оу]доу єси.

⁴² Н, П -1, С: и.

⁴³ Но + ємъ, С: 2, 3, 1.

⁴⁴ Н: прѣвншних[ь] + єсмъ, Но: ѡтъ вышнаго света ѣсомъ азъ, С: ѡт[ь] прѣисподних[ь] и ѡт[ь] нек(е)сных[ь] снъ.

⁴⁵ Но + ємъ.

⁴⁶ С -1.

⁴⁷ Но -1, С: то.

⁴⁸ Н: 4, 2, 1, 3, Но, С: 3, 1, 2, П: 4, 2, 3, 1.

⁴⁹ Но: прѣвншнємъ, П: прѣвышнаго, С: виш'наго.

⁵⁰ Но: Ісоусъ же рече ємъ.

⁵¹ П, С: јако.

⁵² С: истинъ.

⁵³ *Н: въ истинъ єс(тѣ). и, С -1, П, С + и, Но + И воннѣствъ небеснаа зрѣти не можахъ гласа божїа въ ныхъ. И.

⁵⁴ Н, П, С -1.

⁵⁵ Н, П + да.

⁵⁶ С -5.

⁵⁷ Н -1, П: почто придѣ сємо? нь, С: да.

⁵⁸ Н: ѡтнди.

⁵⁹ П, С ↔, П + понеже.

⁶⁰ П, С -1.

⁶¹ *Н х.

⁶² С: соут(ь).

⁶³ С: зємльна.

***, *Н⁶⁴ ρ(ε)че і(соу)с⁶⁵ пришьл кс(ль) иже⁶⁶ те погоубитъ⁶⁷ сот[ь] лица земли⁶⁸ јако єдиногo чл(овѣ)ка.⁶⁹ и ρ(ε)че дїаволь *иди⁷⁰ ты и⁷¹ сѣди⁷² на прѣстолѣ твоємь.⁷³ твоя бо⁷⁴ соутъ н(ε)б(ε)са а моя кс(ть) земля. **аще ли то⁷⁵ *облнчѣт⁷⁶ те⁷⁷ агг(ε)ли мон.⁷⁸ *агг(ε)ли бо⁷⁹ мон⁸⁰ ярн⁸¹ соутъ⁸² и сил'ны.⁸³ погоубѣт⁸⁴ *те⁸⁵ јако єдиногo чл(овѣ)ка.⁸⁶ и тѣло бо⁸⁷ твоє || (67а) погоубѣтъ.⁸⁸

и⁸⁹ ρ(ε)че ємоу⁹⁰ і(соу)с ω горе тебѣ дїаволе, *и агг(ε)ломь твоимь.⁹¹ пришьл бо⁹² кс(ль) *иже те погоубитъ⁹⁴ и агг(ε)ли твоє, и свѣтники твоє⁹⁵ сот[ь] лица земли.⁹⁶

⁶⁴ Н -1.

⁶⁵ Н ↔.

⁶⁶ Н, П -1.

⁶⁷ Н, З: погоубити, Н, П ↔.

⁶⁸ Н, П: земля.

⁶⁹ Н -3, **Но ѿ.

⁷⁰ Но: понди.

⁷¹ Но -2.

⁷² П -2.

⁷³ Но: сѣди на небесѣхъ, П: на свон прѣстолѣ.

⁷⁴ П -1.

⁷⁵ *Н ѿ. ***С ѿ + понеже хошоу.

⁷⁶ С: облнчнтн.

⁷⁷ С -1.

⁷⁸ *Н: облнчю те агг(ε)ломь монь, П: не хошеши, С ↔.

⁷⁹ П -1.

⁸⁰ П + аггелъ твоихъ.

⁸¹ П: горшини.

⁸² *С: грѣд'ны.

⁸³ *Н ѿ, С + соут(ь). и.

⁸⁴ Написано погоубѣт', Н: и погубити, П: и изгубѣтъ.

⁸⁵ Н + пришли соутъ, П: тебѣ.

⁸⁶ Н + понеже грѣди соутъ и сил'ны, П: сот чловѣкъ.

⁸⁷ П -1.

⁸⁸ **Но: понеже бо ме сотъчъ твои свърже съ небесъ на землю, *С: тело твоє јако єдин(о)гo чл(овѣ)ка.

⁸⁹ З -1.

⁹⁰ П -1.

⁹¹ *Н, З + и свѣтныкомь твоимь, *П: и са аггелы твоими + и съ светланици твоими. понеже азъ, *С: тебѣ радї.

⁹² П, С -1.

⁹³ Н + на землю, Но -6.

⁹⁴ З: погуби.

⁹⁵ *Но: иже те естъ сотвръгал, и тыи те идать погубити, П: на землю погубиты тебѣ и съ аггелы и съ светланици твоими и потрѣбиты.

⁹⁶ Н + и, Но: земля + и рече кс(ль) дїаволь: понди сѣди на небесѣхъ, и сѣди на прѣстолѣ твоємь, твоя бо сътъ небеса, а моя естъ земля, иере аште те свѣрштытъ вон мон, иережанви сътъ и погубяють те јако чловѣка. И рече кс(ль) Ісоусъ: ω горе тебѣ дїаволе, и аггеломь твоимь и свѣтныкомь твоимь; пришьл бо ісоусъ погубити те. Н, П: сот лицъ земля + и, З: земля.

р(е)че ємоу⁹⁷ дїаволь а⁹⁸ кто⁹⁹ соуТЬ свѣтници¹⁰⁰ мон.¹⁰¹ р(е)че ємоу¹⁰² і(соу)с¹⁰³ творещи¹⁰⁴
дѣла твоја.¹⁰⁵ р(е)че ємоу¹⁰⁶ дїаволь а¹⁰⁷ что соуТЬ дѣла моја.¹⁰⁸ р(е)че ємоу¹⁰⁹ і(соу)с твоја
соуТЬ дѣла.¹¹⁰ *развон,¹¹¹ тат'бы.¹¹² блѹди¹¹³ зависти¹¹⁴ рѣвности.¹¹⁵ огнь¹¹⁶ т'ма
троу(с)ь сварн¹¹⁷ земльскїе.¹¹⁸ рати¹¹⁹ сважденїа.¹²⁰ братоненавиденїе.¹²¹ и р(е)че¹²² дїаволь
право вѣси¹²³ іако¹²⁴ тон¹²⁵ соуТЬ дѣла моја. и¹²⁶ паче тебе силнен¹²⁷ есмь. такожде¹²⁸ и
агг(е)ли¹²⁹ мон ѿт[ь]¹³⁰ агг(е)ль твоих[ь]¹³¹

⁹⁷ Н, П -1.

⁹⁸ Н, Но -1.

⁹⁹ П: что.

¹⁰⁰ П: светилници.

¹⁰¹ Н, Но + и.

¹⁰² Н, П -1.

¹⁰³ Но: кто, П ↔.

¹⁰⁴ Н: творещи, Но: твореще.

¹⁰⁵ Н, Но, З + и, *С: и агг(е)ль твоих[ь]. и.

¹⁰⁶ П, З, С -1.

¹⁰⁷ Н, Но, П -1, С: да.

¹⁰⁸ Н, Но + и, С -1 + и свѣтилници мон. и.

¹⁰⁹ П, С -1.

¹¹⁰ Н: З, 1, 2, П ↔.

¹¹¹ П: развонныгство.

¹¹² П -1, С + и.

¹¹³ П, С: влад, С + и.

¹¹⁴ П, С: зависть.

¹¹⁵ Н, П, С: рѣвность.

¹¹⁶ П: оганно жарїе.

¹¹⁷ Н: скврњи.

¹¹⁸ П: земльнїе + и.

¹¹⁹ Н: рать, П + и, С -б.

¹²⁰ Н, П: сважденїе, Н + каранїе, С: ненавис(ть) + и.

¹²¹ Н: разлѹченїе братнїе, П: междѹ братїею + лажн, ненависть, и всакаа неправда, *Но: вѣса лжкава, татнє, развонници, клѣвѣтници, блѹдни нхъ вѣсь, градь, слана, и вѣса земля члѹвѣкомь, С: разлѹченїа братїю.

¹²² Но + есмь.

¹²³ Н: рѣкль ли еси, Но, П: рече.

¹²⁴ Но -1.

¹²⁵ Н, Но, П, С: то.

¹²⁶ Но, П, С: нь.

¹²⁷ Н, С: силнь, Но: силїедь, П: силны.

¹²⁸ Н, П, С -1, Но -2.

¹²⁹ Но: аггелъ.

¹³⁰ Но: паче, П -1, С -3.

¹³¹ Н ↔, С + страшень есмь.

н¹³² р(е)ѣ емоу¹³³ і(соу)с¹³⁴ ѿ¹³⁵ горе тебѣ дѣаволе јако прѣльстникъ¹³⁶ еси¹³⁷ всѣмь
 чл(овѣ)комь,¹³⁸ *нѣ посрамити те нмаамь.¹³⁹ р(е)ѣ емоу¹⁴⁰ дѣаволь ти¹⁴¹ еси прѣльстникъ¹⁴²
 јако ѿт[ь] жени¹⁴³ родил' се еси.¹⁴⁴ *и¹⁴⁵ р(е)ѣ емоу¹⁴⁶ і(соу)с¹⁴⁷ **добрѣ вѣси¹⁴⁸ || (67б)
 јако ѿт[ь] жени родил' се.¹⁴⁹ *да въ онь¹⁵⁰ чл(с) слово мое събоудет се.¹⁵¹ егоже ради
 чл(овѣ)ка¹⁵² създахъ¹⁵³ въ образъ мон¹⁵⁴ и не хошоу ѿт[ь]стоупити¹⁵⁵ его¹⁵⁶ въ вѣкы.¹⁵⁷
¹⁵⁸ р(е)ѣ ема¹⁵⁹ дѣаволь *ты¹⁶⁰ г(лаго)люши¹⁶¹ ѿ чл(овѣ)це¹⁶² егоже¹⁶³ създа.¹⁶⁴
 *јако не ѿт[ь]стоуплю¹⁶⁵ его¹⁶⁶ въ вѣкы.¹⁶⁷ нѣ¹⁶⁸ аще съгрѣшитъ тебѣ¹⁶⁹ *а¹⁷⁰ волю мою

¹³² П, С -1.

¹³³ П, С -1.

¹³⁴ Но: господь, П ↔.

¹³⁵ П -1.

¹³⁶ Но: страшань.

¹³⁷ Но + пате.

¹³⁸ Н + на земли, Н: всѣхъ чловѣкъ.

¹³⁹ Н + и, П + въ скорѣ. и, *Но: и прѣльстника те нмають. И, *С: и посрамит(е)ль. н.

¹⁴⁰ П, С -1.

¹⁴¹ П + ли мон.

¹⁴² Но, П, С ↔.

¹⁴³ Но: жене, С: женѣ.

¹⁴⁴ Н -1, Но: есмь, С: роди се.

¹⁴⁵ П, С -1.

¹⁴⁶ П, С -1.

¹⁴⁷ П ↔.

¹⁴⁸ **Но: право рассудилъ еси + и.

¹⁴⁹ Но: родилъ се есмь.

¹⁵⁰ П: оны.

¹⁵¹ *Н: нѣ да съвршитъ се слово мое, З: съблюдетъ се.

¹⁵² **С: да скончатъ се слово еже р(е)ѣ бл(а)д(ы)ка.

¹⁵³ Н ↔.

¹⁵⁴ П: въ образѣ своемъ, С: по своему образъ.

¹⁵⁵ Н, П + ѿт[ь], С: ѿт[ь]паститы.

¹⁵⁶ Н: него, С ↔.

¹⁵⁷ Н, П + и, *Но: да скончатъ се нынѣ, понеже рска моя сътвори чловѣка по образъ своему, и не
 идать ѿтвѣтити ѿтъ него въ вѣкы адннѣ. И, С -2.

¹⁵⁸ С + и.

¹⁵⁹ П -1.

¹⁶⁰ С -1.

¹⁶¹ Н: р(е)ѣ, П -2.

¹⁶² П + ли, С: чл(овѣ)цѣх(ь).

¹⁶³ С: еже.

¹⁶⁴ П + глаголеши, С: създах[ь].

¹⁶⁵ Н + ѿт[ь].

¹⁶⁶ Н: него.

¹⁶⁷ П: 2, 3, 1.

¹⁶⁸ П: да, *С: азъ таже.

¹⁶⁹ С: ты, Н, П, С ↔.

¹⁷⁰ С: таже.

и подишленїе¹⁷¹ моје¹⁷² сътворить.¹⁷³ а славоу твою¹⁷⁴ и ч(ь)сть¹⁷⁵ оставить¹⁷⁶ и¹⁷⁷ что
 сътвориши емоу¹⁷⁸ ты.¹⁷⁹ р(е)че емоу¹⁸⁰ і(соу)с¹⁸¹ послушан¹⁸² дѣволе. аще збо¹⁸³ чл(овѣ)къ
 *сътворить волю твою,¹⁸⁴ а мою славоу и ч(ь)сть¹⁸⁵ оставить.¹⁸⁶ и живеть ѿ¹⁸⁷ лѣтъ,¹⁸⁸ или
 ѿ¹⁸⁹ лѣтъ(ь).¹⁸⁹ и паку¹⁹⁰ на конць¹⁹¹ клет' се.¹⁹² *стран'нїе¹⁹³ прїемлю.¹⁹⁴ нагѣ одѣвае.¹⁹⁵
 алчнїе¹⁹⁶ насищае.¹⁹⁷ и¹⁹⁸ жеднїе¹⁹⁹ напает.²⁰⁰ и²⁰¹ р(е)четь²⁰² г(оспод)и пом(н)лоуи мѣ²⁰³

¹⁷¹ Н: подишленїе, З: подишленїа.

¹⁷² З -1, С -3.

¹⁷³ Н: творить, С: скончае(ь).

¹⁷⁴ Н ↔.

¹⁷⁵ С: 2, 4, 3, 1.

¹⁷⁶ *П: и слава и часть твою оставить а волю мою и дела моя сътворить.

¹⁷⁷ Н -1, П: тогда, С: то.

¹⁷⁸ Н: нидь, ↔.

¹⁷⁹ Н, П -1, П, С + н, *Но: аште чловѣкъ оставить славу твою, а мою прїиметь, что сътвориши емоу. И.

¹⁸⁰ Но, П, С -1.

¹⁸¹ Н: 3, 1, 2, Но: Господь.

¹⁸² Н + мене, Но, П: слыши.

¹⁸³ Н, Но, П, С -1.

¹⁸⁴ Н ↔.

¹⁸⁵ С: 3, 2, 1.

¹⁸⁶ *Но: оставить славу мою.

¹⁸⁷ С: ѿ.

¹⁸⁸ Н ↔.

¹⁸⁹ Н, Но, П -1, -3.

¹⁹⁰ Но -1.

¹⁹¹ Н -2, С -3.

¹⁹² Н, Но, П, З, С: покает се, П + н.

¹⁹³ П + начнетъ, С: страныч[ь].

¹⁹⁴ П: прїемлати + въ дом, С: прїемлет(ь)+ въ дом[ь] свои. нищїе да поднаве.

¹⁹⁵ Н: облачит(ь), П: одеваты, З: облаче, С: да одьждит(ь).

¹⁹⁶ П: латних, З: латшечек, С: алына да.

¹⁹⁷ Н: наситить, П: напитаты, С: накрьмит(ь).

¹⁹⁸ Н, З, С -1.

¹⁹⁹ П: жеднїих, С: жьд'на да.

²⁰⁰ Н, С: напонтъ, Н + бѣдныє посѣтитъ, П: напонты + съ мною добродѣ(т)елїю и прѣждѣ всєхъ оутсєет
 се дель твоих, З + бол'нїе и въ тал'ницах[ь] и въ здахъ посещает, С + мръгвѣе до гробъ да проваждаеть. и да
 постит(ь) ѿ, д(ь)ны.

²⁰¹ С + да.

²⁰² П: и начнетъ глаголати, С + съ плачем[ь].

²⁰³ С -1.

сыгрѣшьшаго²⁰⁴ тебѣ.²⁰⁵ то²⁰⁶ послю²⁰⁷ ємоу таковоу²⁰⁸ сьмр[ь]ть бл(а)ж(є)нноу²⁰⁹ и ²¹⁰
 прѣдас(ть)²¹¹ д(оу)шоу²¹² єго въ роуце²¹³ арханг(є)лоу,²¹⁴ || (68а) мнханлоу, и²¹⁵ слоугамь²¹⁶
 єго²¹⁷ и въведоуть²¹⁸ и²¹⁹ въ мѣста поконна²²⁰ пакы²²¹ послушан²²² дѣволе,²²³ аще ли²²⁴
 живеть²²⁵ чл(овѣ)къ²²⁶ .ѡ.²²⁷ лѣт[ь] или²²⁸ .нѣ. *** лѣт[ь]²²⁹ ** странних[ь]²³⁰ * не прѣем-
 ле,²³¹ алтних[ь]²³² не насищає.²³³ нагихъ²³⁴ не одѣває.²³⁵ жедных[ь]²³⁶ не напаає.²³⁷
 и²³⁸ мрътваго²³⁹ до гроба²⁴⁰ не прокодѣ.²⁴¹ и аще²⁴² не²⁴³ речеть г(оспод)и пол(н)лоуи²⁴⁴

²⁰⁴ Н: сыгрѣших[ь], П, С: сыгрѣшнвшаго.

²⁰⁵ Н, С: ти.

²⁰⁶ П -1 + и того подназю и.

²⁰⁷ П: пошлю.

²⁰⁸ П -1.

²⁰⁹ П: благу, ↔.

²¹⁰ С + того.

²¹¹ Н, П, З: прѣдамь, С: преда, Н + и.

²¹² П -1.

²¹³ П -2, С -4.

²¹⁴ Н -5.

²¹⁵ П: съ.

²¹⁶ П: слагам, С + да пондзть.

²¹⁷ Н: монь, С -1.

²¹⁸ Н: въвѣдоу, П: 2, 3, 1.

²¹⁹ Н: єго, П, С -1.

²²⁰ Н, П: въ мѣсто поконно, С: въ поряд(ь) + и.

²²¹ Н, П -1, П + и еще.

²²² П: слыши, С + мене.

²²³ *Но: таковоѡ подамь благоу сьмреть, З: сотоно, С: дѣволи.

²²⁴ З + же.

²²⁵ Н: живѣ.

²²⁶ Но -1, С ↔.

²²⁷ С: .ѡ.,

²²⁸ С: ила + се не покаеть.

²²⁹ Н, П -1, С -2.

²³⁰ Н: стран'ные, З: стран(ь)ни.

²³¹ *С: не въведет(ь) въ дом[ь] свонд[ь]. и ниших[ь] не подназе.

²³² Н: альные.

²³³ С: накрѣмнт(ь).

²³⁴ Н: нагне, З, С: наги.

²³⁵ Н: не облаитъ, З: не облаче, С: одедит(ь), 4, 5, 6, 1, 2, 3.

²³⁶ Н: жедные, З: жед[ь]ни, С: жьдних[ь].

²³⁷ Н: напоитъ, С: напои.

²³⁸ Н, С -1.

²³⁹ С: мрътвѣ.

²⁴⁰ С + да.

²⁴¹ Н, С: прокодить, З: пропов[о]де + и немоцнѣих[ь] и въ зѣдах не посещає, С + пос(то)мь и м(о)л(н)твоу да.

²⁴² Н -1, С -2.

²⁴³ ***П: въ делѣхъ твонхъ и ка дне не обратитъ се ни сьтворитъ прѣждѣ рѣченѣихъ монхъ добродѣтельхъ, и.

²⁴⁴ П + и прости.

мѣ сьгрѣшьшаго²⁴⁵ тебѣ.²⁴⁶ то²⁴⁷ послѡу²⁴⁸ ємоу²⁴⁹ гор'коюю²⁵⁰ и²⁵¹ лютоу²⁵² сьмрѣтъ.²⁵³
и прѣдамъ єго агг(є)лоу моємоу²⁵⁴ лютомоу.²⁵⁵ ємоу же лице п(а)лнѣтъ.²⁵⁶ *и метъ и²⁵⁷ и
врѣжетъ²⁵⁸ въ єзеро²⁵⁹ огъноє.²⁶⁰ *и тебе самого²⁶¹ дїаволе²⁶²
*и то²⁶³ рекъ²⁶⁴ і(соу)с²⁶⁵ обрати се²⁶⁶ *от[ь] него.²⁶⁷ и възиде²⁶⁸ на гороу високу.²⁶⁹ **и
тоу вси *агг(є)ли сотонни²⁷⁰ събраш(є) се.²⁷¹ т'ми²⁷² т'мами²⁷³ и²⁷⁴ тисоуца²⁷⁵ тисоуцами.²⁷⁶

²⁴⁵ Н: сьгрѣшаюшаго.

²⁴⁶ С -2.

²⁴⁷ П: томъ.

²⁴⁸ П: пошлю.

²⁴⁹ П -1.

²⁵⁰ П: напраснѣ, С: такоу.

²⁵¹ С -1.

²⁵² Н -2.

²⁵³ П: 4, 3, 2, 1, С ↔.

²⁵⁴ С -1.

²⁵⁵ **Но: и на коньць оставитъ славу мою и чѣсть, тѣ помѣтъ бесчѣстїе твоє, такоуаго видѡр лютоу сьмрѣтїю; и лютомоу аггелъ, П -1, С: огнѣнѣ.

²⁵⁶ Написано полнѣтъ, Н + огнѣмъ, Но: горитъ, П: пламеноє, З: полнѣтъ + и, С: от[ь] пламен(ь) възгорит се.

²⁵⁷ Н: є, *С: да помѣт(ь).

²⁵⁸ Н + и, З: въврѣжетъ + и, С: послетъ.

²⁵⁹ С: ровъ.

²⁶⁰ Н ↔, С: огны.

²⁶¹ *Н, С: с тобою, С + и ти.

²⁶² *Но: іако плами огнѣнныи вѣдѣтъ га въ тѣм кроуѣшнѣю дѣити се и с тобою, дїаволѣ, и сь аггелы твонди, П: и ведетъ въ тѣм кроуѣшнѣю въ огань негаснѣди дѣити се с тобою дїаволѣ.

²⁶³ Н, П: се.

²⁶⁴ Н, Но: г(аго)лавъ.

²⁶⁵ *С: того ради разгнѣвав се дїавол(ь). и.

²⁶⁶ З: от[ь]врати се, С: от[ь]врати се.

²⁶⁷ С: і(соу)са.

²⁶⁸ *Но: дїаволь.

²⁶⁹ Но: ѱлесоньскѡю.

²⁷⁰ *Н: дїаволїє, П: дїаволы.

²⁷¹ Н, П: сьвъкоупниш(є) се, **С: тоу бѣ сьвъкоупнѣ дѣлонн въсе.

²⁷² Н, П: тмѣ.

²⁷³ Н: тма.

²⁷⁴ С -1.

²⁷⁵ П, С: тисѣце.

²⁷⁶ Н: тисѣце тмади, П + дїаволь, **Но: и тѣ дїаволь събра всѣ силъ свою.

Н²⁷⁷ вьоружни се²⁷⁸ дїаволь²⁷⁹ на г(оспод)а.²⁸⁰ и р(е)че²⁸¹ дїаволь²⁸² *къ слоугамь свониль.²⁸³
 че[д]ца²⁸⁴ млоа²⁸⁵ втврѣднмъ се²⁸⁶ и оукрѣпимъ се.²⁸⁷ и пондѣте²⁸⁸ ви²⁸⁹ прѣд[б] мною || (68б)
 азъ же²⁹⁰ ндоу²⁹¹ по влс(ь),²⁹² п(соу)с²⁹³ великы²⁹⁴ соупостать²⁹⁵ пришь иес(тъ) *на ны.²⁹⁶ **то²⁹⁷
 наша²⁹⁸ ч(ь)сть и слава²⁹⁹ погнбнотн³⁰⁰ хоцетъ.³⁰¹ егда бо³⁰² от(ь)ць его³⁰³ създа адма.
 *тогда³⁰⁴ азъ³⁰⁵ не хотѣхъ³⁰⁶ поклонити се³⁰⁷ емоу.³⁰⁸ ни³⁰⁹ целовати³¹⁰ его.³¹¹ да³¹² съврѣже

²⁷⁷ Н - 1.

²⁷⁸ Н: вьоружающе се, Но: оръжи се + съ ннци, П, З: вьоружише се.

²⁷⁹ Н, Но, П - 1.

²⁸⁰ С - б.

²⁸¹ Но + ниль.

²⁸² С - 1.

²⁸³ Н, Но, П - 3, Н + ѡ, *С: нц[ь].

²⁸⁴ Но: дѣца, С: чѣнца.

²⁸⁵ П: чудеса и силы млоа.

²⁸⁶ Н: втврѣдите се, Но: направите, П - 2, С: оутврѣдите се(е).

²⁸⁷ Н, П: вкрѣпите се, Но: наоружите се на ны, С: крѣпите се(е) 4, 5, 3, 1, 2.

²⁸⁸ Но: идѣте, П: пондите.

²⁸⁹ П - 1.

²⁹⁰ Но: а азъ, .

²⁹¹ Н, П: пондоу, Но - 1.

²⁹² С - 10.

²⁹³ Н, Но, П, С: х(рист)с, Н, Но, П + во, С + во се постит(ь).

²⁹⁴ Но, П, З, С: великы, С + ес(тъ).

²⁹⁵ Н, Но: съпостать, С - 1.

²⁹⁶ Н, Но: нас(ь), *С: да аще изгвѣнц[ь] его.

²⁹⁷ Н: и тъ, П - 1, З: тѣ.

²⁹⁸ Н, П: нашв, С + воудет(ь).

²⁹⁹ Н, П: славоу, П: 4, 3, 2, 1, 3: 3, 2, 1.

³⁰⁰ Н, П: погвѣити.

³⁰¹ С - 2.

³⁰² С: же.

³⁰³ Н, С - 1.

³⁰⁴ П, С: то.

³⁰⁵ С - 1.

³⁰⁶ П, С: рачих, З: 2, 3, 1.

³⁰⁷ *Н: то не поклонихъ се, С - 1.

³⁰⁸ П - 1.

³⁰⁹ Н + хотѣх[ь].

³¹⁰ Н: цѣлнвати.

³¹¹ С: 5, 4, 3, 1, 2.

³¹² Н, П: и, П + того радї.

мѣ ѿт(ь)ць³¹³ съ н(ѣ)б(ѣ)се,³¹⁴ и не³¹⁵ хошѣ юже³¹⁶ ѡчестїа³¹⁷ съ нымъ идѣти.³¹⁸ и р(ѣ)че имъ³¹⁹
 пондѣте³²⁰ вѣ³²¹ прѣдъ мною.³²² азъ же³²³ *по вас(ь) идоу.³²⁴
 идоуцимъ же³²⁵ имъ на г(оспод)а.³²⁶ възиде³²⁷ прахъ ѿт(ь) дїавола.³²⁸ и видѣв-
 ше³²⁹ ѡченици³³⁰ г(о)с(под)ни.³³¹ горн тресоуци(ѣ) се.³³² и море³³³ моутише се³³⁴ *ѿт(ь) сили
 дїавола.³³⁵ и рѣше³³⁶ ѡченици³³⁷ къ і(с)оу(с)оу³³⁸ видѣхомъ троу(ь) дїавола.³³⁹ и глас(ь)³⁴⁰
 єго³⁴¹ слишавомъ.³⁴² *и трепет³⁴³ ни³⁴⁴ прїеть.³⁴⁵ изидоше³⁴⁶ же³⁴⁷ єдиногo на десете³⁴⁸
 пьприца.³⁴⁹

³¹³ Н, П, С + єго.

³¹⁴ П: 3, 1, 2, С -2.

³¹⁵ П: тога радї.

³¹⁶ Н, С -1.

³¹⁷ Н: чести, С: ч(ь)ст(ь).

³¹⁸ Н, С: идати, С: 2, 3, 1, 4.

³¹⁹ Н: вонскамъ свонь, П -9 + нь, **Но: аште га погвѣдио, наша слава и чьсть, С: дїавол(ь) + чєдїца моа.

³²⁰ Н: идете, С: прѣидете.

³²¹ Но -1, С: вьсы.

³²² Н, П + и.

³²³ Н, П, С -1, Но: а азъ.

³²⁴ Н: и, Но: да идею на Господа, П + и тако, *С: азъ за ваци.

³²⁵ Н, П -1.

³²⁶ Но -5, П + и, С -2.

³²⁷ Н: и двыже се, Но: И въздвнже се.

³²⁸ Н, П: ѿт(ь) дїавола, Но: ѿть силъ дїаволнхъ, С: ѿт(ь) силы дїаволскїе + и възиде трепет(ь).

³²⁹ Но: видѣше, С: възрѣвше.

³³⁰ Но: апостолы.

³³¹ Но + и прѣпадоше се, и.

³³² Но: вьстрѣпѣташе, П: трѣпещише, С: трепещици.

³³³ Н: мореу, Но: воды, С: гльбини.

³³⁴ Н: метоуциу се, Но: съдвятише се, П: съдвѣщающе се, С: метеше с(ѣ).

³³⁵ *Н: ѿт(ь) лица дїавола, Но, С -3, П: бесовские.

³³⁶ Но: рѣкошае.

³³⁷ Но -1.

³³⁸ Но: къ Богѣ, П: ѡченици господни, С: ѡченици г(о)с(под)не къ г(оспод)а.

³³⁹ Но: дїаволи, П: ѿт бесовъ, З: дїаволовъ, С: дїаволю.

³⁴⁰ П: гласы.

³⁴¹ П, С: ѡх.

³⁴² С: слишавше.

³⁴³ *Н: нь не ть.

³⁴⁴ П: насъ, С: трепет(ь)ны.

³⁴⁵ Но: трѣпѣтни вихомъ, П + и, С: приетны.

³⁴⁶ Н: изыш(ь)дыш, П: изышадше, С + и бѣ.

³⁴⁷ Но: И прондоше, П -1, С + іако.

³⁴⁸ Н, П: .дї., Но: .вл., С: .ї.,

³⁴⁹ Н, Но, П, С: пьприць.

³⁵⁰ **вндѣв' же петръ *вплъ онь. ³⁵¹ ѿт[ь]вѣже ³⁵² ѿт[ь] г(оспод)а ³⁵³ пыприща ³⁵⁴ ·г'. ³⁵⁵ и р(е)че емоу ³⁵⁶ і(соу)с. ³⁵⁷ петре петре ³⁵⁸ что ³⁵⁹ тако ³⁶⁰ творши. ³⁶¹ покаив же ³⁶² се ³⁶³ петръ и ³⁶⁴ възврати се. ³⁶⁵ || (69а) и ста за ³⁶⁶ і(соу)сомь, ³⁶⁷ и ³⁶⁸ зрѣше ³⁶⁹ иза ³⁷⁰ рамоу ³⁷¹ его. ³⁷² вндѣв ³⁷³ же ³⁷⁴ і(соу)с ³⁷⁵ *и р(е)че ³⁷⁶ къ ³⁷⁷ ѡчеником[ь] своимь. ³⁷⁸ кто съврѣже ³⁷⁹ дїавола ³⁸⁰ съ н(е)б(е)се. ³⁸¹ *и ³⁸² ѿт[ь]вѣщавь ³⁸³ петръ и р(е)че емоу ³⁸⁴ ты, ³⁸⁵ и ³⁸⁶ ѿт[ь]ць

³⁵⁰ Но, П, С + И.

³⁵¹ *Н: и слышавь слово бѣсовьскоую. н, Но + и, П: нх + ѡжасе се и, **С: приѣм[ь] петръ страхъ, дїаволю.

³⁵² Н: бѣжа.

³⁵³ Н, З: х(рист)а, С: і(соу)са.

³⁵⁴ Но: пыприште.

³⁵⁵ Н: тры, Н, П, С ↔, Но -1.

³⁵⁶ С -1.

³⁵⁷ П: господь, С + ѡстанн се.

³⁵⁸ Н, Но, П, С -1.

³⁵⁹ Н, Но: потто.

³⁶⁰ П, С -1.

³⁶¹ Н: сътвори, П + и, С: сътвориши + и.

³⁶² С -1.

³⁶³ С: оубоивъ се.

³⁶⁴ Н -1.

³⁶⁵ П + ка господь, С -2.

³⁶⁶ П: иза, С: задь.

³⁶⁷ С: г(осподе)мь.

³⁶⁸ Н, Но, С -1, П -2.

³⁶⁹ Н, Но, С: зре, П: зрѣти, З: зрѣаше.

³⁷⁰ С: изъ.

³⁷¹ Н, С: рама, Но: рацѣна.

³⁷² П, С + и: 2, 3, 4, 1.

³⁷³ С: възрѣвъ.

³⁷⁴ Н -2, С -1.

³⁷⁵ Но: И вндѣ ихъ Господь, силы дїаволюхъ.

³⁷⁶ Н: 2, 3, 1.

³⁷⁷ Н, Но -1.

³⁷⁸ *П: ѡжасаше се ѡченики и рѣче имъ: что ѡжасаете се, С: 3, 4, 5, 1, 2.

³⁷⁹ С: съврѣжетъ.

³⁸⁰ П: сътанъ.

³⁸¹ Но, П, С: небесь.

³⁸² З -1.

³⁸³ П -2, З: ѿт[ь]вѣща.

³⁸⁴ Н -6, *Но: И рѣкоше имъ ѡченици, П: 2, 3, 4, 1.

³⁸⁵ Н: азъ, Но + Господи, П: единородный сынъ. С -1.

³⁸⁶ *С: и рѣше ѡченици г(о)с(подь)ны.

ТВОИ.³⁸⁷ ** *ЄДИНА СЛАВА³⁸⁸ ВЪ ТРИ СОВѢТВА³⁸⁹ НЕРАЗЛОУЧИМА.³⁹⁰ ОУТ(Ь)ЦЬ И С(Ы)НЬ³⁹¹ И С(ВЄ)ТИ Д(ОУ)ХЬ.³⁹² ВЪ ВСЄ³⁹³ ВѢКЫ АМИНЬ.³⁹⁴

И ПОВЕЛѢ І(СОУ)С,³⁹⁵ * И СЪНИДѢ ОБЛАКЪ³⁹⁶ СЪ Н(Є)Б(Є)СЬ³⁹⁷ ЈАКО МЛЫНІА.³⁹⁸ * И ВЪЗЕТЬ³⁹⁹ ДІАВОЛА,⁴⁰⁰ И ОБѢСИ⁴⁰¹ СТРЬМОГЛАВЪ⁴⁰² ЗА ПЕТЕ,⁴⁰³ НА⁴⁰⁴ ОБЛАЦѢХЪ Н(Є)Б(Є)С-НИХ(Ь).⁴⁰⁵ И⁴⁰⁶ СИЛН⁴⁰⁷ ЕГО РАЗЫГНА,⁴⁰⁸ ЈАКО ДИМЬ.⁴⁰⁹ И⁴¹⁰ БѢЖЕЩЕ⁴¹¹ ** ВЪ ПІАХОУ⁴¹² ЧТО СЪТВОРИМЪ НЕБОЗН.⁴¹³ БѢЖИМЪ⁴¹⁴ * ВЪ ГЛЫБИНИ⁴¹⁵ МОРСКІЄ.⁴¹⁶ И⁴¹⁷ ВЪ ПЕЩЕРИ⁴¹⁸ ЮЖЄ⁴¹⁹ КНЕЗДА Н(А)ШЕГО, ОБѢСИ Х(РИСТО)С.⁴²⁰ НА⁴²¹ ОБЛАЦѢХЪ Н(Є)Б(Є)СНИХЪ.⁴²²

³⁸⁷ Н - 1 + єдина ч(ь)сть и.

³⁸⁸ Н + и сила и єдино.

³⁸⁹ Н: г[о]спод[ь]ство, С - 3.

³⁹⁰ *П: съ светилъ двохомъ .г. лица єдино божьство и єдина слава въ .г. собьствѣ неразлѣчима, Н: неразлѣчно, С: неразлѣчна.

³⁹¹ **Но ѿ.

³⁹² С - 6.

³⁹³ Н, С - 1.

³⁹⁴ Но, П - 4, С: вѣком[ь] + то рекшѣ петрѣ.

³⁹⁵ Н, Но, С: г(оспод)ь.

³⁹⁶ *Н: облакоу прїити, П: прїиты облакъ.

³⁹⁷ П, З: съ небесъ, П + на землю, *С: облаком[ь]. притты.

³⁹⁸ Но - 7, П: млънн, С: млъннє.

³⁹⁹ Но: възхити, П: възхититы, *С: съ н(є)б(є)сь свєзаты.

⁴⁰⁰ П: сътанѣ.

⁴⁰¹ Н + єго, Но + га, П, С: обєснты.

⁴⁰² С: стрьмоглавъ.

⁴⁰³ Но, П: за нозѣ, П + єго, С: петете 2, 3, 1.

⁴⁰⁴ С: въ.

⁴⁰⁵ Н, П + и быс(ть) тако, Но - 3.

⁴⁰⁶ Но: а.

⁴⁰⁷ Н: силоу.

⁴⁰⁸ Но: повѣгоше + оуть лица господня.

⁴⁰⁹ Но + јако димъ оуть вѣтра, а вон єго.

⁴¹⁰ Но - 1.

⁴¹¹ Н, Но, С: бѣжахоу, Но + въ пѣштере.

⁴¹² Н: выпїюше.

⁴¹³ П: хвдн, + иан гдѣ сакрити се иламо, **С: въ пещеры и г[лаго]лахъ что дѣем[ь] небози здє стоюши. нь.

⁴¹⁴ П - 1.

⁴¹⁵ З: въ глыбинє.

⁴¹⁶ *Н: въ глыбиноу морскоую, П: въ глыбинахъ морскихъ.

⁴¹⁷ П: иан, С - 2.

⁴¹⁸ П: въ пещерах: 5, 6, 4, 1, 2, 3.

⁴¹⁹ П + во, С - 1 + и въ пропасть[ь] земльних[ь]. понеже во.

⁴²⁰ С + за пете.

⁴²¹ С: въ.

⁴²² **Но: глаголюште: камо бѣжидо небози, господинъ нашъ обѣшенъ єсть на въздѣхѣ Ісоусѣ-Христомъ, П: 2, 3, 4, 5, 1, + о горѣ нам. и, С: н(є)б(є)снєх(ь).

ТОГДА⁴²³ ВИДѢ⁴²⁴ ДІАВОЛЬ ІАКО СКОНѢ СЕ⁴²⁵ СЛОВО⁴²⁶ ЕЖЕ Р(Е)ЧЕ І(СОУ)С.⁴²⁷ И ВЪЗΟΥПНИВЪ⁴²⁸ ДІАВОЛЬ⁴²⁹ Р(Е)ЧЕ.⁴³⁰ ПОМ(И)ЛОУИ МЕ Г(ОСПОД)И⁴³¹ НЕ ПОГОУБИ МЕНЕ, НЪ⁴³² ПОУСТИ⁴³³ МЕ⁴³⁴ НА ЗЕМЛЮ.⁴³⁵ ДА ИЖЕ⁴³⁶ ВЪ⁴³⁷ ИМЕ МОЕ⁴³⁸ *НЕПОДОБНОЕ ВЪРОУЕТЬ. ДА || (69Б) ТВОРИМЪ⁴³⁹ ПАКСТИ⁴⁴⁰ ТАКОВИМЪ.⁴⁴¹ ДА⁴⁴² ВСИ ОБРАЩАЮТ СЕ⁴⁴³ К ТЕБѢ⁴⁴⁴

**И СІИ⁴⁴⁵ РЕКШОУ ДІАВОЛОУ⁴⁴⁶ КЪ І(СОУ)СОУ⁴⁴⁷ *И ОСТАВІ И⁴⁴⁸ І(СОУ)С.⁴⁴⁹ И ПОВЕЛѢ⁴⁵⁰ ОБЛАСОУ ОТ[Ъ]РЕШИТИ⁴⁵¹ ДІАВОЛА.⁴⁵² И СПАДЕ⁴⁵³ ДІАВОЛЬ⁴⁵⁴ **НА ЗЕМЛЮ *ІАКО МЛЪНІА.⁴⁵⁵ И

423 Н + же, Но: И кто.

424 Но, П, З: видѣвъ.

425 Но: съврѣши се.

426 Н + его, Но -1.

427 П: христос, ↔, С: г(оспод)ъ + къ діаволъ.

428 Н: възъпїи, Но: възъпи, С -2.

429 П -1.

430 Н -1, Но: гласомъ велѣмъ, П: велѣд гласомъ глаголюще, С ↔ + г(оспод)и пом(и)лѣи ме и спъсти ме на землѣ. р(е)че г(оспод)ъ аще те пом(и)лѣю и спѣшъ те на землѣ кое добро илѣши сътвори ти мнѣ. р(е)че діавол(ъ).

431 Но + и, С: 3, 1, 2.

432 Но.

433 Н, Но, П, З: спъсти.

434 С: мене.

435 С: землѣ.

436 С + вѣрѣваше.

437 Но -1.

438 Но: твое.

439 *Но: призовѣтъ и творитъ, П: творѣи.

440 П + и.

441 Но -1, П: такѣи, *С: недос(то)нное. да им[ъ] повѣдѣ.

442 П -1.

443 Но, П, С: обратѣтъ се.

444 С: 3, 1, 4, 5, 2.

445 Н, П: се, Но: то.

446 З: діаволъ.

447 Но -2.

448 З -1.

449 *Н: съидѣи се едоу, Но: и сѣилова се Ісоусъ діаволъ, П: съидѣишъ се едѣ, **С: то р(е)че и съидѣи се г(оспод)ъ.

450 С + г(оспод)ъ.

451 Но: раздрѣшити.

452 Н: его, С -1.

453 П, С: падѣ.

454 Н, П -1, Но: спъсти га.

455 *Но: и съкри се въ пештерѣ, **С: іако млѣнїе съ н(е)в(е)сь на землѣ. и тѣ лежа діаволъ.

НАПЛЬНИ⁴⁵⁶ ВСТА СВОІА⁴⁵⁷ ХРАПАНИЀА⁴⁵⁸ ВЕЛІА.⁴⁵⁹ **И ВЪПЛА ВЕЛНКА.⁴⁶⁰ И ВЪСКЛОНИ СЕ *ХОТѢ⁴⁶¹
ПОЕТИ СЕ⁴⁶² Г(ОСПОД)А.⁴⁶³

р(е)те ємоу⁴⁶⁴ і(соу)с⁴⁶⁵ ПАКЫ ЛИ ТОЖДЕ⁴⁶⁶ МНСЛИШИ ДІАВОЛЕ.⁴⁶⁷ НИ⁴⁶⁸ ПЛЮНОУ НА ТЕ⁴⁶⁹
НИ ДОУНОУ⁴⁷⁰ НА ТЕ.⁴⁷¹ МОІА БО ПЛЮВОТИНА⁴⁷² С(ВЕ)ТА ЈЕС(ТЬ). *И ВѢТРЬ⁴⁷³ ВСТЬ МОНХ[Ъ]⁴⁷⁴
С(ВЕ)ТЬ ЈЕС(ТЬ).⁴⁷⁵ р(е)те ємоу⁴⁷⁶ ДІАВОЛЬ АЩЕ НЕ ПОБОРОУ СЕ⁴⁷⁷ С ТОБОЮ.⁴⁷⁸ НЕ В[ОУ]ДОУ ТЫТЬНЬ⁴⁷⁹
ВНИШНЄМОУ. **НЬ⁴⁸⁰ ВЪЛѢЗОУ АЗЬ⁴⁸¹ ВЪ СР[Ъ]Д[Ъ]ЦЕ⁴⁸² КНЕЗВ⁴⁸³ ЖИДОВСКОУ.⁴⁸⁴ ДА⁴⁸⁵ ТЕБЕ⁴⁸⁶
*НА КР(Ъ)СТЕ⁴⁸⁷ ПРИГВОЗДИТЬ⁴⁸⁸ И ВМОРЕТ⁴⁸⁹ ТЕ.⁴⁹⁰

⁴⁵⁶ П: напльнише се.

⁴⁵⁷ П: емв.

⁴⁵⁸ Но: хранниъ, Но -1.

⁴⁵⁹ Н, П: велнкаго, З, С: вѣлнкага.

⁴⁶⁰ П -1, С -3.

⁴⁶¹ Н -7, П -1.

⁴⁶² Н: похрапати на, П: хитити се, З -1.

⁴⁶³ Н, П + н, **Но: и подмысли да възврьже на Господа, и приде къ неѣмъ Ісоусъ. н, *С: и плююна на г(оспод)а и д'хнв на нь. н.

⁴⁶⁴ С -1.

⁴⁶⁵ Но -1, С: г(оспод)ъ.

⁴⁶⁶ Но + слово, С -1.

⁴⁶⁷ Но + и рете іедв диаволь, П + и идв, С ↔ + на ѡе. и р(е)те діавол(ъ) и ты плюни на ѡе и д'хны. и р(е)те г(оспод)ъ.

⁴⁶⁸ С: не.

⁴⁶⁹ Н -2.

⁴⁷⁰ З, С: д'хнв.

⁴⁷¹ Но + аште быхъ и плююналь, П -4.

⁴⁷² Н, Но, П: сына, С: син'ка, П: З, 2, 1.

⁴⁷³ Н, П + ѡт[ъ].

⁴⁷⁴ *Но: и въсь трвсь мон, *С: и д(оу)хъ иже изъ всть монх[ъ] исходит(ъ).

⁴⁷⁵ Н -2, Н, П, С + н, Но + И пакы.

⁴⁷⁶ З, С -1.

⁴⁷⁷ Но: борв се.

⁴⁷⁸ Но: съ тобомъ.

⁴⁷⁹ Но: подовань, С: тоу'ен(ъ).

⁴⁸⁰ С: и.

⁴⁸¹ Н, П, С -1.

⁴⁸² С: ср(ъ)д(ъ)ци.

⁴⁸³ Н: канафинно, С: канафѣ.

⁴⁸⁴ Н, П, С: жидовьскомоу, П: З, 4, 1, 2 + и сътворв.

⁴⁸⁵ С: та.

⁴⁸⁶ Н, С: те.

⁴⁸⁷ Н: на кр(ъ)сть, *С: илѡт(ъ) и илѡпетъ те и.

⁴⁸⁸ Н, П: пригвоздетъ, С: распнетъ те.

⁴⁸⁹ З: вморитъ, С: оумрѣвствъ.

⁴⁹⁰ Н -1, **Но: ни илѡмъ вьннѡ доколѣ да те прѣдѡмъ разбонникъ жидовьскоиъ, да те распнѡтъ, а людіе да те продасть.

и⁴⁹¹ р(е)че емоу⁴⁹² і(соу)с. право *рек'ль⁴⁹³ еси⁴⁹⁴ дїаволе⁴⁹⁵ *вьпасти ми⁴⁹⁶ въ роуце⁴⁹⁷
чл(овѣ)комь⁴⁹⁸ грѣшником(ь).⁴⁹⁹ *и кр(ь)сть⁵⁰⁰ на || (70а) нїем'же ме распноуть.⁵⁰¹ томоу⁵⁰²
начноуть⁵⁰³ покланіати се.⁵⁰⁴ а⁵⁰⁵ тебе попліють.⁵⁰⁶

и р(е)че⁵⁰⁷ дїаволь *азъ сьтворих[ь] вьскноути іована⁵⁰⁸ въ тъмници⁵⁰⁹ прѣд[ь] иродомь
ц(а)ремь.⁵¹⁰ и р(е)че емоу⁵¹¹ і(соу)с⁵¹² іовань *иже⁵¹³ ме кр(ь)сти⁵¹⁴ нѣс(ть)⁵¹⁵ вьмрьль.⁵¹⁶ нь
живь іес(ть).⁵¹⁷ и⁵¹⁸ р(е)че емоу⁵¹⁹ дїаволь аще⁵²⁰ вихъ вьвѣдѣль⁵²¹ гдѣ⁵²² се еси⁵²³ роднль.

491 З -1.

492 С -1.

493 Н, П: свднль, Но, З: расвднль.

494 *С: весы.

495 С + ѡко.

496 Н, П, З + іес(ть), С: хошъ.

497 Н: въ роукы.

498 С -1.

499 Н: З, 4, 1, 2.

500 П: крстъ.

501 П ↔, З: разпнхъ.

502 Н + и, П: тъ.

503 П + емоу.

504 *Но: подобіють бо ми се распети, и дрѣвъ, на нїемъ же распнъ азъ, томоу дрѣвоу покланіають се люде,

П, З: кланати се.

505 Н: и, П + на.

506 Но: терають, П: вьсплїють, *С: кр(ь)сть хошъ сьтворити миѣ. и томоу хошоу(т)ъ вьси покланити се
а тебе ѡплїють дїаволе.

507 Но + емоу.

508 Н, П, С ↔, С + кр(ь)с(ти)т(е)ля.

509 Н, П, С -2.

510 Н -1, *Но: азъ вьнидохъ въ срьдце и іродоу царъ да іован'на заколїеть.

511 Н, С -1.

512 С: г(оспод)ь.

513 П: же.

514 П + нь, *С: кр(ь)с(ти)т(е)ль.

515 С: не.

516 С + ес(ть).

517 *Но: же мене іестъ, С + и до н(ы)нѡ.

518 П -1.

519 П, С -1.

520 П: да, С + те.

521 Н, П: вндѣль, Но: зналь, С: знанль.

522 П: когда.

523 Н, П, С: си, Но: іестъ, П: ↔.

то⁵²⁴ пришь⁵²⁵ быхъ⁵²⁶ на⁵²⁷ мѣсто то.⁵²⁸ *и м(а)т(е)рь⁵²⁹ твою⁵³⁰ погоубыль⁵³¹ а тебе
 быхъ раскривиль.⁵³² и пакы⁵³³ р(е)че емоу⁵³⁴ і(соу)с.⁵³⁵ *кто можетъ жети пшеницъ.⁵³⁶ на
 влытци.⁵³⁷ или⁵³⁸ вино⁵³⁹ на трънїю⁵⁴⁰ ємлати.⁵⁴¹

и не от[ъ]вѣща емоу⁵⁴² дїаволь.⁵⁴³ и повелѣ⁵⁴⁴ і(соу)с⁵⁴⁵ земли⁵⁴⁶ зиноути⁵⁴⁷ .ѣ.⁵⁴⁸
 сеж'ны⁵⁴⁹ *въ (ш)иротоу⁵⁵⁰ и потрясе се земля на четири⁵⁵¹ чести. и⁵⁵² страни.⁵⁵³ и р(е)че⁵⁵⁴
 і(соу)с вжидь дїаволе⁵⁵⁵ *что кс(тъ)⁵⁵⁶ за тобою.⁵⁵⁷

⁵²⁴ Но -1.

⁵²⁵ Н, С: ишь, Но: шьдъ.

⁵²⁶ П, С ↔.

⁵²⁷ Но -1.

⁵²⁸ Но: този, ↔.

⁵²⁹ П + быхъ.

⁵³⁰ С: ти + бых[ъ].

⁵³¹ Н + быхъ.

⁵³² *Но: раскопалъ быхъ, и съдръгн быхъ положиль, и тебѣ быхъ прѣдалъ.

⁵³³ Но, С -1.

⁵³⁴ С -1.

⁵³⁵ С: г(оспод)ъ.

⁵³⁶ П ↔.

⁵³⁷ Н: на влытци.

⁵³⁸ П -1.

⁵³⁹ П + събирати.

⁵⁴⁰ П: от трънїа.

⁵⁴¹ Н: иллати, П -1, *Но: кто можетъ пшеницъ на каденно сътворити и на трънїю вино, този би догль
 то сътворити, *С: може ли бы на тръ(нїю) вино или пченица на влытци.

⁵⁴² С -1.

⁵⁴³ Но, П + ничесоже, П -1, С + ничто.

⁵⁴⁴ С: р(е)че.

⁵⁴⁵ С: г(оспод)ъ.

⁵⁴⁶ Но: земли.

⁵⁴⁷ П: растъпити се, Н, П ↔.

⁵⁴⁸ С: ,ѣ.

⁵⁴⁹ Н: сежань, Но: сежанихъ, П: сежанихъ, С: съж'ны.

⁵⁵⁰ Написано жиротоу, Но: въ ширинъ.

⁵⁵¹ З: ,ѣ.

⁵⁵² Н, П -2, Но -8.

⁵⁵³ Н, Но: странѣ, П + растъпи се по повелѣнїю божїю.

⁵⁵⁴ Но + кѣмъ.

⁵⁵⁵ П + величаство.

⁵⁵⁶ П -2.

⁵⁵⁷ *Но: вѣлика єсть пропасть, идеже иллати ты прѣбывати, и призываюшти иде твоє, П: за тобом.

*Н ѡзрѣвъ' се⁵⁵⁸ дїаволь⁵⁵⁹ видѣ⁵⁶⁰ за собою пропасть⁵⁶¹ велїю⁵⁶² и ѡжасе се⁵⁶³ и ѡбота се.⁵⁶⁴ *р(е)те что се⁵⁶⁵ ес(ть)⁵⁶⁶ г(оспод)н. ⁵⁶⁷ р(е)те емоу⁵⁶⁸ і(соу)с⁵⁶⁹ || (70Б) вьниди дїаволе и⁵⁷⁰ виждь.⁵⁷¹ и⁵⁷² р(е)те дїаволь ⁵⁷³ *коликн ⁵⁷⁴ ес(ть) гльбына⁵⁷⁵ сіа.⁵⁷⁶ *и⁵⁷⁷ р(е)те⁵⁷⁸ і(соу)с⁵⁷⁹ елико⁵⁸⁰ юноша нмѣе⁵⁸¹ .л̣. лѣтъ⁵⁸² възрастоу⁵⁸³ и⁵⁸⁴ възметъ⁵⁸⁵ камень **противоу силе⁵⁸⁶ своєи.⁵⁸⁷ и врьжетъ⁵⁸⁸ *долу⁵⁸⁹ въ гльбыноу.⁵⁹⁰ и ⁵⁹¹ въ трети⁵⁹² д(ь)нѣ⁵⁹³ дондетъ.⁵⁹⁴ *и

⁵⁵⁸ Н, П: ѡзрѣ се.

⁵⁵⁹ Н, П + и.

⁵⁶⁰ П: видѣвь.

⁵⁶¹ Н: 3, 1, 2.

⁵⁶² П: великю.

⁵⁶³ Н -3, П: жасе се, * Но: Н то видѣвь.

⁵⁶⁴ Н, П + н, Но + зѣло, П -3, З: ѡбоав' се, **С: и проседохе се ,л̣, гльбини земельни. и обращае се дїавол(ь) и виде и р(е)те что ес(ть) се г(оспод)н.

⁵⁶⁵ Н -1.

⁵⁶⁶ З, С ↔.

⁵⁶⁷ Н, П, С + н.

⁵⁶⁸ П, С -1.

⁵⁶⁹ С: г(оспод)ь.

⁵⁷⁰ С: да.

⁵⁷¹ *Но ѡ, П: 3, 1, 2, С: видншь + что ес(ть).

⁵⁷² П -1.

⁵⁷³ С + г(оспод)н.

⁵⁷⁴ С: колнко.

⁵⁷⁵ З: гльбина.

⁵⁷⁶ *П: гльбоко лы ест се, С: селѡ ↔.

⁵⁷⁷ П, С -1.

⁵⁷⁸ Но + елѡ.

⁵⁷⁹ Но, С: Господь, П + елѡ.

⁵⁸⁰ Но: колнко + дожетъ, П: бывьшїи.

⁵⁸¹ *Н: тако да боудѣтъ юноша, Но -1, П: ѡт, С: нмѡт(ь).

⁵⁸² Но: .г.-лѣтънѣ, С: 2, 3, 1.

⁵⁸³ С -1.

⁵⁸⁴ Но -2, П + да.

⁵⁸⁵ Но: възети.

⁵⁸⁶ П: снлы.

⁵⁸⁷ П: своєю.

⁵⁸⁸ П: вьбрьжетъ, С + и летит(ь).

⁵⁸⁹ С -1.

⁵⁹⁰ С + ,л̣, лѣт(ь).

⁵⁹¹ С + тако.

⁵⁹² З: ,л̣..

⁵⁹³ С -3.

⁵⁹⁴ *Н, П: и идѣтъ за .л̣. лѣт(ь), и не дожетъ донти до д'на (П: на дно сънннїи), С: донде.

ТОУН ИС(ТЬ)⁵⁹⁵ ТЕБѢ⁵⁹⁶ БИТИ⁵⁹⁷ ДІАВОЛЕ.⁵⁹⁸ **СВЕЗАТИ⁵⁹⁹ ТЕ ИМАМЪ⁶⁰⁰ ДІАВОЛЕ,⁶⁰¹ ОУЗАМН⁶⁰² НЕРАЗДРѢШИМАМН.⁶⁰³ И ПОСАЖДОУ ТЕ ПРѢИСПОДНЫХЪ⁶⁰⁴ ЗЕМЛЕ.⁶⁰⁵ И ТОУ БОУДЕШИ⁶⁰⁶ ДО СКОН'-
ЧАНІА ВѢКА СЕГО.⁶⁰⁷

И⁶⁰⁸ Р(Е)ЧЕ⁶⁰⁹ ДІАВОЛЬ А ПОТОМЪ ЧТО.⁶¹⁰ *Г(ЛАГО)ЛА⁶¹¹ ЕМОУ⁶¹² І(СОУ)С⁶¹³ ПРЬВОЕ⁶¹⁴ ЛѢТО
БОУДЕТЬ.⁶¹⁵ РОДИТ СЕ⁶¹⁶ ЖИТА⁶¹⁷ МНОГО И ВИНА.⁶¹⁸ А ВЪ⁶¹⁹ ВТОРОЕ⁶²⁰ ЛѢТО СЫТВОРОУ. И ПО ВСЕН
ЗЕМЛИ⁶²¹ НЕ ОБРѢЩЕТ СЕ НИ⁶²² КЪБ'ЛЪ⁶²³ П'ШЕНИЦЕ.⁶²⁴ НИ МѢРА⁶²⁵ ВИНА.⁶²⁶

⁵⁹⁵ *С: идеже.

⁵⁹⁶ Н ↔.

⁵⁹⁷ *П: идеже ты хоцешн прѣбнвати дїаволѣ, С ↔.

⁵⁹⁸ Н + и.

⁵⁹⁹ Н: свежую.

⁶⁰⁰ Н -1, **П: тѣ хоцѣ те свезати.

⁶⁰¹ П -1.

⁶⁰² З: везамн.

⁶⁰³ Н, П: нерѣшидмн.

⁶⁰⁴ Н, П ↔, З -1

⁶⁰⁵ Н, П: земли.

⁶⁰⁶ Н, П: прѣвздѣши, ↔, **Но: и мѣтнати въ пропасть сно, и грѣдеть .г. лѣта, и не можеть донти до
дна, толнка есть пропасть сіа, гдѣ имашн ты прѣбнвати свѣзанъ вѣдн нерѣшидмн, и прѣвздѣши тѣ.

⁶⁰⁷ Н, З + и п[о]добает' (З: ис(ть)) ти ц(а)р(ь)ствовати .г. лѣт(ь) на концѣ вѣка (З: мира) сего, **С ѿ.

⁶⁰⁸ Н + пакы.

⁶⁰⁹ Но + кѣмъ.

⁶¹⁰ Н + сѣтвориши, Но, П + вѣдеть (Но + Господи), С + г(оспод)и. н.

⁶¹¹ П, С: рѣче.

⁶¹² Н, П, С -1.

⁶¹³ С: г(оспод)ь + не изыгвоу тебѣ. повелю тебѣ ц(а)р'ствовати за ,г', лѣт(ь) на концѣ века. и р(е)че дїавол(ь)
а ѿ том[ь] что г(оспод)и. и р(е)че г(оспод)ь.

⁶¹⁴ Н: прьво, П: .а..

⁶¹⁵ Н, П -1.

⁶¹⁶ С -2.

⁶¹⁷ П: жнто.

⁶¹⁸ П, С: вино, С: 4, 2, 3, 1, С + въ людех[ь].

⁶¹⁹ П -2, С -1.

⁶²⁰ П: .в..

⁶²¹ Н, П -4 + да, *Но: И рече кѣмъ Богъ: подобаетъ бо царство ти .г. лѣте на коньцѣ вѣка сего. И пакы рече
кѣмъ дїаволъ: а по томъ что вѣдеть Господы? Глагола кѣмъ Ісусъ: въ прьвоѣ лѣто сѣтворѣ въ та врѣмена, да, С -5.

⁶²² З -1.

⁶²³ П, З: спядь.

⁶²⁴ Н, Но, П: жнта, С: тенница.а

⁶²⁵ С: вѣдро.

⁶²⁶ С: вино, Н, Но, П, С + по всен земли, Но + тебѣ ради, дїаволѣ.

*н р(е)че дѣволъ а потомъ⁶²⁷ что.⁶²⁸ р(е)че ємоу⁶²⁹ і(соу)с⁶³⁰ сътворюу .ѣ.⁶³¹ лѣта⁶³² іако .ѣ.⁶³³ м(ѣ)с(е)це.⁶³⁴ а три⁶³⁵ м(ѣ)с(е)це⁶³⁶ іако .ѣ.⁶³⁷ н[е]дєлн.⁶³⁸ || (71а) а⁶³⁹ три⁶⁴⁰ н[е]дєлн⁶⁴¹ іако три⁶⁴² д(ь)ни.⁶⁴³ а три⁶⁴⁴ д(ь)ни⁶⁴⁵ іако .ѣ.⁶⁴⁶ часн⁶⁴⁷ а три⁶⁴⁸ часн⁶⁴⁹ іако три⁶⁵⁰ чрьте.⁶⁵¹ н р(е)че⁶⁵² дѣволъ а потомъ⁶⁵³ что⁶⁵⁴ *н⁶⁵⁵ р(е)че⁶⁵⁶ ємоу⁶⁵⁷ і(соу)с.⁶⁵⁸ *свію н(е)б(е)са⁶⁵⁹ іако свиткѣ⁶⁶⁰ н⁶⁶¹ раждегоу землю іако *н каминноу,⁶⁶² н⁶⁶³ побєлю⁶⁶⁴ мороу н⁶⁶⁵ нсх-

⁶²⁷ С: том[ь].

⁶²⁸ Н + боудеть, С + г(оспод)н бздєт(ь). н.

⁶²⁹ П, С -1.

⁶³⁰ *Но: Н пакн ти, С: г(оспод)ь.

⁶³¹ С -1.

⁶³² С ↔.

⁶³³ Н: тры, С -1.

⁶³⁴ Но, З: мѣсеци, П: мѣсеца, С: м(ѣ)с(е)ць.

⁶³⁵ Н, П, З: .ѣ., С -1.

⁶³⁶ Но, З: мѣсеци, С: м(ѣ)с(е)ць.

⁶³⁷ Н: тры, С -1.

⁶³⁸ Н, П, З: н[е]дєлє, С: н[е]дєла.

⁶³⁹ З: н.

⁶⁴⁰ Н, П, З: .ѣ., С -1.

⁶⁴¹ Н, П, З: н[е]дєлє, С: н[е]дєла.

⁶⁴² Н, П, З: .ѣ., С: н.

⁶⁴³ С: д(ь)нь.

⁶⁴⁴ Н, П, З: .ѣ., С -1.

⁶⁴⁵ С: д(ь)нь.

⁶⁴⁶ С: н.

⁶⁴⁷ Но: чрьтице, С: час(ь).

⁶⁴⁸ Н, З: .ѣ.

⁶⁴⁹ Н: часє, Но: чрьтице.

⁶⁵⁰ Но, З: .г..

⁶⁵¹ Но: мьгновѣни ока, З: чрьти, С -6.

⁶⁵² Но + кмь.

⁶⁵³ П + господн, С: о том[ь].

⁶⁵⁴ Н, Но + боудеть г(оспод)н, П: ттю + пакы, С + г(оспод)н.

⁶⁵⁵ П -1.

⁶⁵⁶ З: г(лаго)ла.

⁶⁵⁷ *Н: пакы г(лаго)ла, П, С -1.

⁶⁵⁸ Но, С: Господь.

⁶⁵⁹ С: н(е)во.

⁶⁶⁰ С: свиток(ь).

⁶⁶¹ *Но: по томъ.

⁶⁶² *Н, Но, П: огнь, *С: пламен(ь), Но + н свію небеса іако кожь.

⁶⁶³ Но -1.

⁶⁶⁴ П: рѣкъ.

⁶⁶⁵ Н, Но, П, С: да, З -1.

нѣтъ⁶⁶⁶ ѿко н⁶⁶⁷ камень. **и прїити нѣмѣ на мѣсто *моєго соуднища.⁶⁶⁸ е же нарицаєт се хоуѣѣа.⁶⁶⁹ н⁶⁷⁰ тоу⁶⁷¹ нѣмѣ⁶⁷² прїити⁶⁷³ м(а)ти моѣ⁶⁷⁴ *ѿже⁶⁷⁵ мѣ породн.⁶⁷⁶ нѣоанъ б(о)гослов'ць⁶⁷⁷ и іліа. і єноу[ъ]⁶⁷⁸ ѿже⁶⁷⁹ нѣста⁶⁸⁰ въкоусила⁶⁸¹ сьмрьти.⁶⁸² н⁶⁸³ тогда ***хоцоу⁶⁸⁴ погоувыти⁶⁸⁵ тебе⁶⁸⁶ дїаволе.⁶⁸⁷

**томоу же г(оспод)оу⁶⁸⁸ н(а)шемоу *и(соу)соу х(рист)оу. сь безначелннѣм ѡ(тъ)цѣмь єг(о). и сь прѣс(вє)тнѣм⁶⁸⁹ бл(а)гнѣм и животворєщнѣм тн д(оу)хомь.⁶⁹⁰ сл(а)ва и дрьжава⁶⁹¹ ч(ь)сть и поклонаннє.⁶⁹² въ вѣкы вѣкѡм(ь)⁶⁹³ аминь:~⁶⁹⁴

⁶⁶⁶ Но: съхнеть.

⁶⁶⁷ Н, Но, П -1.

⁶⁶⁸ *Н, П: своє, С -2.

⁶⁶⁹ Н: хоуѣѣа, П: хижина, **Но ѡ, С: хижитѣ.

⁶⁷⁰ Н, П -1.

⁶⁷¹ Но: тогда, С -1.

⁶⁷² С: нѣмѣ[ъ].

⁶⁷³ Н: прїидеть, Но: съннѣти.

⁶⁷⁴ Н: 3, 1, 2.

⁶⁷⁵ Н: иже, С: єже.

⁶⁷⁶ Н, П, С: роди, П + и, *Но: на землю.

⁶⁷⁷ Н: кр(ь)с(тн)т(є)ль, Но, П: вогословь, С: єже мѣ кр(ь)сты.

⁶⁷⁸ Н + ѿоаннъ б(о)гослов(ь)ць.

⁶⁷⁹ Н, Но, П, З: иже.

⁶⁸⁰ Н, Но, П: нѣсоутъ, С: соут(ь).

⁶⁸¹ Н, Но, П: въкѡсилн, С: въкѡсилє.

⁶⁸² С: сьмьрть, Но, С ↔, С + нє.

⁶⁸³ Н, С -1.

⁶⁸⁴ Н: нѣмѣ, П: те нѣмѣ, С -1.

⁶⁸⁵ С: погъѣѣ.

⁶⁸⁶ П -1, С: тє.

⁶⁸⁷ П + сь вседы аггєлы твѡи, С: 2, 3, 1.

⁶⁸⁸ **Н, П: в(о)г(ь) (Н: жє).

⁶⁸⁹ З + и.

⁶⁹⁰ *Н, П ѡ.

⁶⁹¹ П -1.

⁶⁹² Н -5, П + оцѣ и сынѣ и свєтоуѣ дѣхѣ и нннѣ.

⁶⁹³ Н -1, З: и въ вѣкы вѣка, ***Но: свѣѣжѣть тебе вѣднн прѣждннн, дїаволе, Богоу нашеѣѣ слава въ вѣкы.

⁶⁹⁴ П -4, **С: в(о)г(ь) нашеѣѣ слава въ вѣкы.